

Pirjo Latva-Kyyny

**Johdatus harrastajateattereiden puvustuksen
suunnitteluun**

Kirjan kirjoittaminen ja ulkoasun suunnittelu

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Kulttuurialan yksikkö

Muotoilun koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto : Vaatetusala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuurialan yksikkö

Koulutusohjelma: Muotoilun koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Vaatetusalan suunnittelu

Tekijä: Pirjo Latva-Kyyny

Työn nimi: Johdatus harrastajateattereiden pukusuunnitteluun

Ohjaajat: Tuija Huusko, Anne Kuusela, Markku Kuoppamäki

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 63

Liitteiden lukumäärä: 29

Opinnäytetyössäni perehdyin pukusuunnittelijan työnkuvaan harrastajateatterissa. Tarkastelen miten pukusuunnittelijan työ eroaa ammatti- ja harrastajateatterissa. Löytääkseni vastaukset kysymyksiini haastattelin kokeneilta ammattiteatterin ammattilaisilta ympäri Suomea ja muutamia harrastajateatterilaisia Etelä-Pohjanmaan alueella. Selvitin myös ammatti- ja harrastajateatterin eroja organisaatiossa.

Haastateltavien vastaukset analysoitiin, joista poimittiin olennaisimmat asiat kirjaani *Johdatus harrastajateattereiden puvustuksen suunnitteluun*. Tässä kerrotaan kuinka kirjan kirjoittamisprosessi on edennyt ja taittosuunnitelmasta kuvituksineen. Kirja on tarkoitettu harrastajateatterilaisille ja vaatetusalan opiskelijoille, jotka aloittavat harrastajateatterissa puvustuksen suunnittelun. Kirja antaa vinkkejä ja ideoita kuinka toimitaan teatteripuvustuksen suunnittelu- ja toteutusprosessissa. Se kertoo myös harrastajateatterilaisten ja vaatetusalan opiskelijoiden koulutusmahdollisuuksista suuntautua teatteripukusuunnittelijaksi tai teatteripukuompelijaksi.

Vertailin työryhmän mukana oloa ammatti- ja harrastajateatterissa. Selvitän eroaako työryhmän toiminta vai työskenteleekö se samalla tavalla molemmissa teattereissa.

Asiasanat: teatteripuvustus, harrastajateatteri, työryhmä, kirja
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: The School of Culture and Design
Degree programme: Bachelor of Culture and Arts
Specialisation: Industrial Design, Fashion

Author/s: Pirjo Latva-Kyyny

Title of thesis: to Costume Design at Amateur Theatres

Supervisor(s): Tuija Huusko, Anne Kuusela, Markku Kuoppamäki

Year: 2010   Number of pages: 63   Number of appendices: 29

This thesis focused on costume designer's work at amateur theatres and the differences of the work both at amateur and professional theatres. Theatre professionals throughout Finland were interviewed. Also personnel at amateur theatres in the region of South Ostrobothnia were interviewed. The organizational differences in both theatres were studied.

The interviewees' responses were analyzed and the most relevant issues were chosen for the book 'Introduction to Costume Design at Amateur Theatre'. The book is meant for theatre enthusiasts and for students in Fashion and Clothing. The book gives advice and ideas for costume design. It also tells about the education possibilities in the field and how to become a costume designer or a dress maker for a theatre.

Keywords: costume designer, amateur theater, team, book

SISÄLLYS

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract.....	3
1 JOHDANTO.....	6
2 LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Uudempi projektisuunnitelma.....	9
2.2 Graafinen suunnittelu	10
3 TIEDONHANKINTAMENETELMÄT	11
4 HAASTATTELUT.....	14
4.1 Kysymykset	14
4.2 Haastattelutilanteet	15
4.3 Ympäri Suomea haastattelemassa	16
4.3.1 Seinäjoki, Seinäjoen kaupunginteatteri	17
4.3.2 Jurva, Jurvan Harrastajateatteri	19
4.3.3 Kauhajoki, Teatteri Kajo.....	20
4.3.4 Oulu, Oulun kaupunginteatteri	21
4.3.5 Lapua, Lapuan kansalaisopisto	23
4.3.6 Tampere, Tampereen Työväenteatteri.....	23
4.3.7 Turku, Turun kaupunginteatteri	25
4.3.8 Helsinki, Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakoulu	26
4.3.9 Ilmajoki, Ilmajoen musiikkijuhlat	28
4.3.10 Leena Kosola, laulun lehtori Etelä-Pohjanmaan musiikkiopisto.....	29
4.3.11 Pia Houni, dosentti, Tampereen yliopisto	29
4.3.12 Liisa Ikonen, taiteen tohtori, skenografi, Vaasan teatteri.....	30
Tuomas Parkkinen, ohjaaja, Tampereen Ooppera.....	30
4.3.13 Kimmo Kovanen, ohjaaja, kasvatustieteen maisteri.....	30
5 KIRJAN ULKOASUN SUUNNITTELUPROSESSI.....	32
5.1 Kansikuvan suunnittelu	32
5.2 Kirjan kansikuvien luonnokset.....	33
5.3 Kirjakannen otsikon valinta	36

5.4 Kuvitus	36
6 HAASTATTELUN AINEISTON ANALYSOINTI.....	39
6.1 Teemoittelu.....	39
6.2 Yhteenvedot.....	40
7 KIRJALLISUUDESTA KOOTUT TIEDOT	42
8 AMMATTI- JA HARRASTAJATEATTERI.....	44
8.1 Ammattiteatterin johtoryhmä	44
8.2 Taiteellinen ja tekninen henkilökunta ammattiteatterissa	45
8.3 Työryhmä ammattiteatterissa	47
8.4 Harrastajateatterin ja ammattiteatterin vertailua	48
8.5 Harrastajateatterilaiset	49
8.6 Harrastajateatterikesä	49
8.7 Harrastajateatterin juuret	51
9 POHDINTAA.....	53
LÄHTEET	59
LIITTEET.....	63

1 JOHDANTO

Kuinka kaikki johti lopultakin tähän teatterimaailman tutkimiseen ja opaskirjan kirjoittamiseen? Se alkoi oikeastaan ohjaaja Kimmo Kovanen palautteesta The Beatles Story -musikaalin puvustuksen suunnittelutyöstäni ja toteutuksestani. Kimmo Kovanen toivoi rohkeampaa otetta teatteripuvustuksen suunnitteluun ja irtautumista realismista. Koska suunnittelin teatteripuvustusta ensimmäistä kertaa, se meni hänen mielestään hyvin. Olin kiitollinen hänen rakentavasta palautteestaan. Sillä tavalla opitaan enemmän ja kehitytään paremmaksi suunnittelijaksi. Aina on varaa parantaa. Miksi kiinnostuin teatterista? Oliko se kipinä, joka lähti liikkeelle vai puriko teatterikärpänen? Tulevissa luvuissa kerrotaan ammatti- ja harrastajateatterin eroista. Jokaisella ammattiteatterilaisella on oma näkökulma pukusuunnittelijan rooliin ja hyvien ominaisuuksien vaatimuksiin.

Toimeksiantajana on Seinäjoen kaupungin tapahtumakoordinaattori Kirsi Kivisaari. Kohderyhmänä on Suomen Teatteriharrastajaliittoon kuuluvat eri järjestöt harrastajineen ja vaatetusalan opiskelijat. Kerron kuinka etenin kirjan kirjoittamisessa ja kirjan ulkoasun suunnittelussa alusta loppuun. Kirjan kirjoittaminen ja ulkoasun suunnitteleminen oli aivan uusi asia vaatetusalan muotoilun opiskelussani. Projektisuunnitelma oli tärkeä osa huolellista suunnittelua. Siinä näkyvät tavoitteeni mitä uusia asioita halusin oppia.

Pääsin helposti haastattelemaan teatterin ammattilaisia, vaikka vähän aluksi epäilytti, ehtivätkö kiireiset teatterin ammattilaiset ja harrastajateatterilaiset pysähtyä vastaamaan haastattelukysymyksiini, jotka koskivat pukusuunnittelijan roolia harrastajateatterissa. Haastateltavia oli yhteensä kaksikymmentäyhdeksän. Tutkimusmenetelminäni olivat puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu tai strukturoitumaton haastattelu eli avoin haastattelu. Jokaista eri alaa edustavalle teatterin ammattilaisille oli omat kysymyksensä välikysymyksineen. Vastaukset analysoitiin ja niistä poimittiin olennaisimmat ja tärkeimmät asiat opaskirjaan.

En tiennyt mitään pukusuunnittelijan roolista aloittaessani puvustuksen suunnittelun The Beatles Story -musikaalin roolihenkilöille. Piti hakea tietoa monista kirjoista ja internetistä ennen kuin pääsin sisään pukusuunnittelijaan rooliin. Onneksi oli riittävästi aikaa ottaa selvää. Suunnittelu alkoi loppukeväällä 2009 ja suunnitelmien piti olla valmiit saman vuoden alkusyksyllä. Ajattelin lopuksi suunnitteluvaiheen päättymisen jälkeen, miksei voi olla olemassa jonkinlainen opaskirja harrastajaterin vaatetusalan opiskelijoita ja harrastajateatterilaisia varten, jotta ei tarvitsisi lukea pitkää riviä kirjoja päästäkseen sisään teatterimaailman kuvioihin. Se ajatus opaskirjasta jäi takaraivooni muhimaan enkä edes ajatellut tekeväni siitä aiheesta opinäytetyötä. Minulla oli toinen aihe jo valittuna, joka ei liittynyt lainkaan teatterimaailmaan. The Beatles Story -musikaalin puvustuksen suunnittelu oli innostavaa ja luovaa aikaa, joten se veti pakosti mukaan teatterimaailmaan.

Selvitän, mikä on puvustajan rooli teatterissa. Haastattelujen ja kirjallisuuden kautta selvisi paljon asioita ja pätevää tietoa puvustajan työnkuvasta. Edellisen lisäksi tarkastelin myös mitä mahdollisuuksia muotoilijalla ammattikorkeakoulusta on kouluttautua teatteripukusuunnittelijaksi. Pitääkö hänen mennä taideteolliseen korkeakouluun vai onko mitään muita oikotietä. Tutkin mitä eroa ammatti- ja harrastajateatterilla on ja toimiiko työryhmä samalla tavalla molemmissa teattereissa sekä millaiset ovat pukusuunnittelijan hyvät ominaisuudet teatterin ammattilaisten näkökulmasta. Kirja on kirjoitettu pukusuunnittelijaopiskelijan näkökulmasta.

Opin huomaamaan, että kuurouteni ei estä haastattelemasta henkilöitä vaan voin käyttää viitotun puheen tulkkia tai kirjoitustulkkia apunani. Viitottu puhe tarkoittaa sitä, että tulkki viittoo suomenkielen mukaan.

2 LÄHTÖKOHDAT

Aluksi vitsailin, että kirjoittaisin kirjan. Olin kuitenkin jo päättänyt, että tarkastelisin laajemmin pukusuunnittelijan roolia harrastajateatterissa opinnäytetyönä, mutta en tiennyt millä tavalla toteuttaisin. Kaiken lisäksi puuttui vielä toimeksiantaja opinnäytetyölleni. Jossakin vaiheessa ymmärsin, että vain kokeneita teatterin ammattilaisia haastatteleamalla saisin vastauksen kysymyksiini. Suunnittelin, että tekisin pienen opaskirjasen harrastajateatterilaisille ja vaatetusalan opiskelijoille. Seinäjoen kaupunginteatterin ohjaaja-näyttelijä Eija-Irmeli Lahden haastattelun jälkeen löytyi toimeksiantaja. Toimeksiantajanani on Seinäjoen kaupungin tapahtumakoordinaattori Kirsi Kivisaari, jota Eija-Irmeli Lahti suositteli. Kirsi Kivisaarella oli hyvät yhteydet harrastajateatteriliittoon. Sovin tapaamisesta hänen kanssaan ja pääsin haastattelemaan häntä. Hän innostui ehdotuksesta, että kirjoittaisin ohjekirjan vaatetusalan opiskelijoita ja harrastajateatterilaisia varten. Sille olisi tarvetta. Työsopimus allekirjoitettiin (liite 1) ja sain aloittaa haastattelumatkat ympäri Suomea ja kirjan kirjoittamisen. Vitsailuni kirjani kirjoittamisesta muuttui todeksi. Kävi toisinpäin kuin satu kissasta, joka halusi takin, mutta siitä tulikin lakki. Projektisuunnitelmani runko oli aluksi tällainen.

- ▶ Tiedonhankintaa
- ▶ Haastatteluja kesäkuun loppuun mennessä
- ▶ Analysointia kesäkuun loppuun mennessä
- ▶ Raportin kirjoittelua kesän ajan tiedonhankinnan lisäksi
- ▶ Kirja valmiiksi elokuun loppuun mennessä
- ▶ Taittосуunnitelma

Myöhemmin itselleni selvisi, ettei riitä kertominen pelkästään pukusuunnittelijasta ja harrastajateatterista vaan myös työryhmästä, johon kuuluu taiteelliset suunnittelijat (kuva 1). Heitä jokaista täytyi haastatella saadakseni selville mitä he toivovat pukusuunnittelijalta ja mitä neuvoja he haluavat antaa. Ajattelin suorittaa taitto-suunnitelman yksin ja yrittää tehdä kirjastani ammattimaisen näköiseksi sekä sisällöllisesti että ulkoisesti inDedesign-ohjelman avulla, mutta ohjelma oli liian monimutkainen. Ei ollut aikaa opetella sitä. Tarvitsin graafisen suunnittelijan apua.

2.1 Uudempi projektisuunnitelma

Tavoitteenani on tehdä selkeä, helppolukuinen opaskirja harrastajateatterilaisille ja vaatetusalan opiskelijoille, jolla ei ole kokemusta siitä kuinka hän etenee teatteripuvustuksen suunnittelutyössään. Myös muut harrastajateatterilaiset voivat suunnitella puvustusta jos ei löydy pukusuunnittelijaa. Tavoitteenani on saada mahdollisimman paljon tietoa harrastajateatterin toiminnasta ja teatteripukusuunnittelijan tehtävistä harrastajateatterissa.

Saadakseni asiantuntijoilta tietoa teatteripuvustuksen suunnitteluprosessista haastattelen ammattiteatterin ammattilaisia, joilla on takanaan monen vuoden työkokemus. Analysoin eli tulkitSEN haastateltavien vastauksia liittääkseni olennaisimmat ja tärkeimmät asiat opaskirjaan.

Kirjaan tulee tekstini lisäksi piirtämiäni kuvia ja valokuviani. Kirjan täytyy näyttää hyvännäköiseltä ja ammattimaisen näköiseltä ulkoasultaan, jonka vain graafikko onnistuu toteuttamaan. Tavoitteenani on onnistua toteuttamaan kirjan sisältö ja ulkoasu toimeksiantajan tapahtumakoordinaattori Kirsi Kivisaaren toiveitten mukaan. Suunnitelmanani on esittää kansiluonnokset ensin Kirsille, jolloin valitaan parhaat. Hänen toivomuksenaan oli, että itse piirtäisin kuvan kirjan kanteen. Kirjan tekstin fonttien kokoa ja muotoa etsitään lukijalle miellyttävämmäksi lukea, jonka graafinen opiskelija toteuttaisi.

Tavoitteenani on löytää graafisen suunnittelun opiskelija, joka osaa suunnitella ja toteuttaa kirjani taittосуunnitelma, jolloin voin keskittyä pelkästään tekstin kirjoittamiseen ja kuvien piirtämiseen. Graafinen suunnittelija suunnittelisi mainoksen, jotta voisin jättää mainoslehtisiä esimerkiksi teatterin aulaan, toimeksiantajalle tai Suomen harrastajateatteriliiton järjestöihin.

2.2 Graafinen suunnittelu

Tapasin graafisen suunnittelun opettaja Juhani Haaran elokuussa. Kerroin hänelle huolestumiseni kuinka taittосуunnitelma tehdään, kuinka se toteutetaan ja kuinka saadaan aikaan kirjani koevedos. Pitäkö kysyä kirjapainosta tarjousta. Paljon kysymyksiä pyöri mielessäni, sillä minulla ei ollut minkäänlaista aikaisempaa kokemusta kirjan kustantamisesta. Hän neuvoi ottamaan ensiksi yhteyttä sähköpostitse graafisen suunnittelun opiskelijoihin jos joku heistä haluaisi suunnitella ja toteuttaa kirjani taitto.

Vähän ajan kuluttua sain sähköpostin välityksellä työkumppanikseni innokkaan graafisen opiskelijan Sanna Kontiolan, joka opiskelee kolmatta vuosikurssia Seinäjoen ammattikorkeakoulussa kulttuurialan yksikössä. Olin etukäteen kirjoittanut valmiiksi millainen kirjani sisältö tulisi olemaan, mikä toivoni mukaan helpotti graafisen suunnittelijan näkemään millaista taittосуunnitelmaa hain kirjani sisällölle. Sanna osasi hakea lukijaa varten sopivia kirjani fonttikokoja ja teeman fontteja, mitkä lisäsivät luettavuuden miellyttävyyttä. Sanna Kontiola suunnitteli myös mainoslehtisen (liite 4) kirjalleni taittосуunnitelman toteuttamisen lisäksi.

Piti tehdä aikataulu (liite 2) uusiksi kokonaan. Kirjani ei ehtisi valmistua elokuun loppuun mennessä, kuten olin suunnitellut. Sanna Kontiolan apu vähensi huomattavasti painettani ja pystyin paremmin keskittymään kirjani kirjoittamiseen.

3 TIEDONHANKINTAMENETELMÄT

Lähestyn aihetta kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä. Tarkastelen pukusuunnittelijan roolia harrastajateatterissa, jota varten hain tietoja teemahaastattelujen ja kautta kokeneilta ammattiteatterilaisilta. Tutkimukseni tarkoituksena oli löytää kokonaisvaltainen kuva teatteripukusuunnittelijan toiminnasta ammatti- ja harrastajateatterissa (kuva 1).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, S. 2007, 157).

Haastattelut olivat puolistrukturoituja eli teemahaastatteluja. Teemahaastattelu on strukturoidun haastattelun eli lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto Hirsjärven (2007) mukaan. Teemahaastattelussa tyypillistä on, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille samat (Hirsjärvi, S. 2007, 203). Ammattiteatterin eri alaa edustaville oli omat kysymyksensä ja harrastajateatterilaisille omat.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelun menetelmä siksi, että yksi aspekti eli näkökanta, haastattelun aihepiiri, teema-alueet, on kaikille sama (Hirsjärvi, S. 2008, 48).

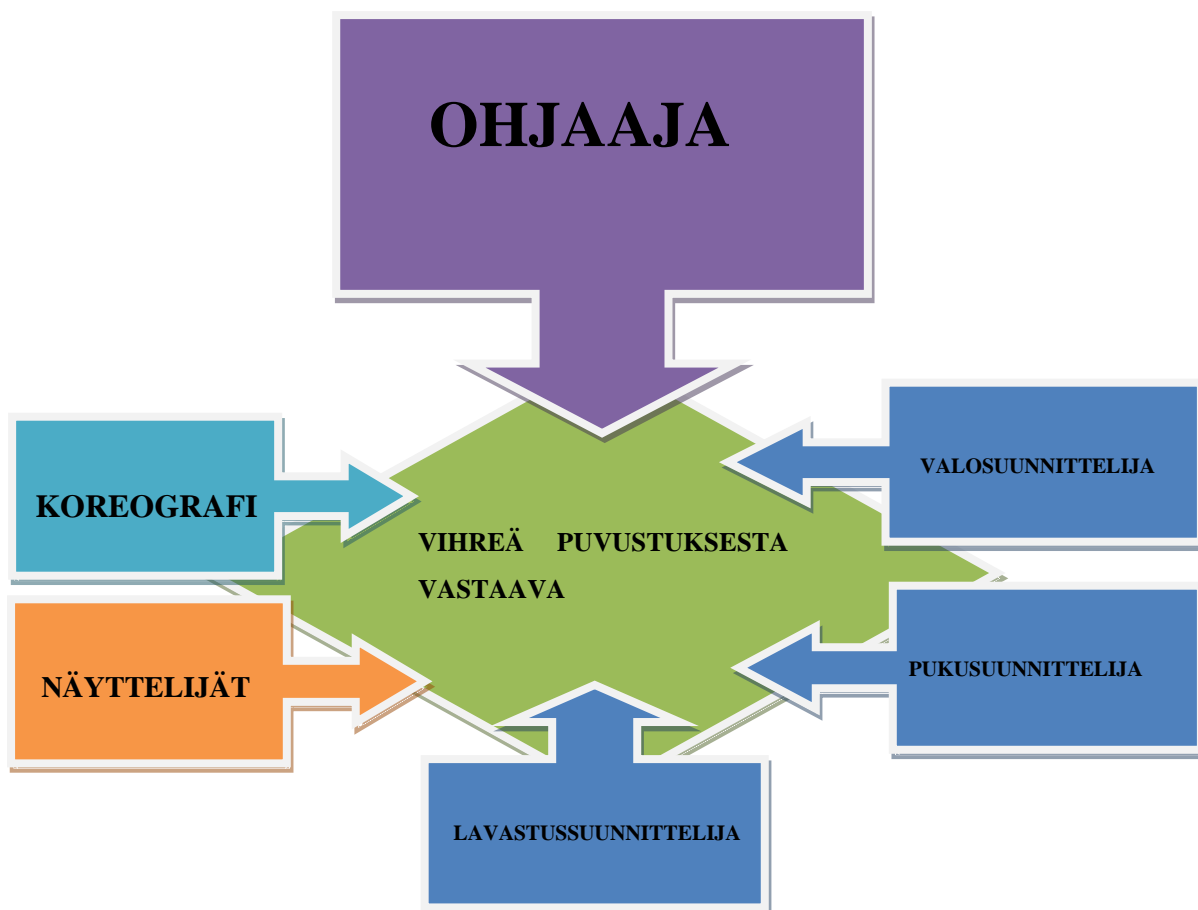
Teemahaastattelun etuna on, että se ei ole sidoksissa pelkästään kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään vaan sitä voi käyttää myös kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimusmenetelmänä (Hirsjärvi, S. 2007, 203). Käytin pääasiassa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, koska en laske prosentteja enkä laadi mitään taulukkoja vaan poimin olennaisimmat ja tärkeimmät asiat haastatteluistani saatuja tuloksia kirjaani varten.

Tein suurimmaksi osaksi yksilöhaastatteluja eli kohtasin haastateltavan henkilökohtaisesti. Yksilöhaastattelu sopii aloittelevalle tutkijalle ja on tavallisimpia ja helpommin toteuttavia (Hirsjärvi, S. 2008, 61). Kerran oli ryhmähaastattelua Jurvan

harrastajateatterilaisten luona (Liite 15). Ryhmähaastattelussa keskustellaan kaikkien kanssa spontaanisti ja jokaiselta kysytään vuorotellen. Haastattelijan on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että keskustelu pysyy valituissa teemoissa eli aiheissa (Hirsjärvi, S. 2007, 61). Ryhmähaastattelussa on hyvä puoli siinä, että se säästää aikaa ja saan kerralla kaikilta vastauksia samana päivänä. Lisäksi haastattelevilla eli Jurvan harrastajateatterilaisilla oli toisiinsa hyvä vuorovaikutus. Oli helppoa pystyä toteamaan, kuinka samaa mieltä he olivat harrastajateatteriin liittyvistä asioista. Ryhmähaastattelussa taas yksi huono puoli on siinä, että on vaikea erottaa tallennetulla kasettinauhalta kuka milloinkin puhui. Ryhmähaastatteluun Hirsjärven (2007) mukaan sopisi paremmin videokuvaus, jotta haastattelija näkisi nauhalta kuka haastateltava vastasi kysymyksiin tai esitti mielipiteensä. Henkilökohtaisista haastatteluista hankkimieni tietojen lisäksi hain tietoa myös sähköpostihaastatteluiden, kirjallisuuden ja internetin kautta. Suurin osa ammattiteatterilaisista ehti kiireistään huolimatta tavata minut henkilökohtaisesti ja vastata esittämiini kysymyksiini. Loput haastateltavista vastasi kysymyksiini sähköpostin välityksellä.

Tarkastelin myös puvustajan ja puvustonhoitajan työn roolia teatterissa, johon en ehtinyt perehtyä tarpeeksi syventävässä raportissani syksyllä 2009. Tarkoituksenani oli ottaa selville onko puvustaja pukusuunnittelija ja mikä on puvustonhoitajan työn kuva teatterissa. Näistä tiedoista on hyötyä, jolloin voin vastata asiantuntevasti kysymyksiin, kun kysytään.

Riittääkö muotoilijan koulutus ammattikorkeassa teatteripukusuunnittelijan työhön? Mitä lisäkoulutusta tarvitaan? Näihin kysymyksiin hain vastauksia kirjallisuudesta, internetistä ja Aalto-yliopiston taideteollisen korkeakoulun lavastussuunnittelun lehtori Kimmo Sireniltä sekä pukusuunnittelun lehtori Marja Uusitalolta.

Kuva 1 Ammattiteatterilaisilta neuvoja ja niksejä kokemattomalle puvustuksesta vastaavalle.

Kuvassa 1 on kaavio tarkastelun kohteesta. Ohjaajan, lavastajan, valosuunnittelijan ja näyttelijöitten ohjeet ja neuvot kohdistuvat keskellä olevaan kokemattomaan eli vihreään puvustuksesta vastaavaan, joka on vielä opiskelija tai harrastajateatterilainen. Teatterin ammattilaisten haastattelujen kautta sain tietoja, mitä hyviä ominaisuuksia pukusuunnittelijalta vaaditaan harrastajateatterissa. Ammattiteatterin pukusuunnittelija on ammattilainen, jolla on yleensä maisterin koulutus taideteollisesta korkeakoulusta tai yliopistosta. Osa haastatteliijoista on toiminut harrastajateatterissa ennen vakiintumistaan ammattiteatteriin, joten he pystyvät parhaiten kertomaan, toimiiko työryhmä samalla tavalla harrastaja- kuin ammattiteatterissa-kin.

4 HAASTATTELUT

4.1 Kysymykset

Kysymykset on laadittu jokaista eri alan ammattiteatteri ja harrastajateatterin edustajia varten. Kysymyksiä olivat mm.

1. Mikä on harrastajateatterin pukusuunnittelijan toimenkuva?
2. Mitä ominaisuuksia pukusuunnittelijalta vaaditaan ammattiteatterilaisten näkökulmasta?
3. Kuinka tärkeää työryhmän työskentely on ammatti- ja harrasteatterissa ja miksi.
4. Toimiiko ammattiteatterin työryhmä samalla tavalla kuin harrastajateatterissa?
5. Miten harrastajateatteri eroaa ammattiteatterista?
6. Millaisia mahdollisuuksia muotoilijalla on päästä teatteripukusuunnittelijaksi?

Nämä kysymykset ovat johdettuja kysymyksiä. Tein välikysymyksiä tarpeen tullen ymmärtääkseni mitä he vastauksillaan tarkoittivat ja tarkistaakseni olenko ymmärtänyt oikein.

4.2 Haastattelutilanteet

Otin selvää kirjallisuudesta kuinka haastattelutilanteissa käyttäytyään. Ohjeena oli, että pitää malttaa kuunnella haastateltavaa loppuun asti eikä keskeyttää välillä. Haastattelun edetessä tehdään teeman mukaisia välikysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2008). Parissa haastattelutilanteissa kasettinauhurista saattoi loppua kesken kasettinauha tai paristo. Onneksi eräällä haastateltavalla sattui olemaan paristoja eikä hän edes hermostunut vaan kaikki sujui luontevasti ja jatkettiin haastattelua. Näitä kömmähdyksiä voi sattua, joihin täytyy varautua etukäteen, varsinkin jos haastateltava vastaa laajasti ja enemmän kuin kaksi tuntia. On hyvä olla kaiken varalta kasa kasettinauhoja ja paristoja tarpeeksi mukana. Uudenaikainen nauhuri olisi ollut parempi valinta, johon mahtuisi useamman kuin kahden tunnin haastatteluaineistoa. Minulla oli vanhanaikainen kasettinauhuri, jonka kasettiin mahtui vain vajaan kahden tunnin haastattelu. Markkinoilla ei ole enää kasetteja saatavana, siksi uudenaikainen nauhuri olisi ollut tarpeen. Piti ensin litteroida haastateltavien vastaukset ennen kuin voi lähteä seuraavaan haastatteluun ja käyttää uudelleen samaa kasettia eli nauhoittaa edellisen haastattelun päälle.

4.3 Ympäri Suomea haastattelemassa

Teatterin ammattilaisia on eri puolilla Suomea (Kuva 2). Talvella aloitin ensin Seinäjoen kaupunginteatterista ja seuraavaksi pohjoisesta. Kevätpuolella menin etelään päin Tampereelle, Turkuun ja lopuksi Helsinkiin keväällä ja syksyllä.

Kuva 2 Teatterihaastattelut eri paikkoihin

4.3.1 Seinäjoki, Seinäjoen kaupunginteatteri

Aloitin Seinäjoen kaupunginteatterista ja haastattelin ohjaaja-näyttelijä *Eija-Irmeli Lahtea* Framilla Seinäjoella. Hänellä on vankka kokemus ammattiteatterilaisena, joka on toiminut myös ohjaajana harrastajateattereissa. Hänet on valittu Pohjanmaan taidetoimikunnan puheenjohtajaksi toimikaudelle 2010 – 2012 (Ilkka 19.2.2010).

Kiireisyydestään huolimatta Eija-Irmeli Lahti ehti haastatteluun tunniksi. Merkittävin hänen vastauksensa kysymykseen oli, että kuinka hän näyttelijän näkökulmasta tuntee peilin edessä muuttuvansa toiseksi roolihenkilöksi, jolloin minulle selvisi kuinka tärkeä peili on näyttelijälle. Tosin huomasin jo aiemmin Ilmajoen musiikki-juhlilla, kuinka Kesäoopperan esiintyjät mielellään tarkastelivat itseään peilistä ennen lavalle menoa. Ensimmäinen haastattelu antoi myönteisen mielikuvan kuinka mielellään haastateltava vastasi kysymyksiin ja nauhuri toimi moitteettomasti. (Liite 4)

En haastatellut teatterin ammattilaisia Seinäjoella samana päivänä vaan tein sinne kuusi haastattelukäyntiä eri päivinä ja kävin välillä pohjoisessa ja etelässä.

Eija-Irmeli Lahti antoi tapahtumakoordinaattori *Kirsi Kivisaaren* yhteystiedot, jolla oli hyvät yhteydet harrastajateatterijärjestöihin. Häneen otettiin yhteyttä ja hän kiinnostui heti kuultuaan millainen kirja oli tulossa. Mentiin jälleen Seinäjoelle Torikeskuksen kahvioon haastattelemaan Kirsi Kivisaarta. Tehtiin sopimus (liite 2), että kirjoittaisin kirjan vaatetusalan opiskelijoille ja harrastajille, jotka toimivat harrastajateatterissa. Tarkemmasta aikataulusta ei sovittu.

Kirsi Kivisaari on ollut ensin 8 vuotta Seinäjoen kaupunginteatterissa töissä ja nyt tämän vuoden vaihteessa siirtyi Seinäjoen kaupungin palvelukseen tapahtumakoordinaattoriksi. Hän järjestää erilaisia tapahtumia Seinäjoelle mm. Harrastajateatterikesä, josta on tullut perinteinen vuosittainen festivaalitapahtuma harrastajateatterilaisille.

Kolmas haastattelun kohde oli Seinäjoen kaupunginteatterin pukusuunnittelija *Riikka Aurasmaa*, jota Kirsi Kivisaari suositteli. Riikka Aurasmaalla oli kokemusta puvustuksen suunnittelijana harrastajateatterissa. Häneltä sain tarpeellista tietoa tekijänoikeuksista ja jälleen tuli todistetuksi, että puvustuksen suunnittelija toimii yksin suunnittelijana ja toteuttajana eli ”jokapaikanhöylänä” harrastajateatterissa. (Liite 6)

Halusin haastatella valaistusmestari *Jukka Laukkasta*, joka työskentelee Seinäjoen kaupunginteatterissa, varmistaakseni, että valosuunnittelija on alusta alkaen työryhmässä mukana suunnittelemassa. En halunnut antaa väärää tietoa kirjaani. Valosuunnittelijalle oli tärkeää, että hän pääsee mukaan palaveriin pukusuunnittelijan, lavastajan ja ohjaajan kanssa voidakseen asiantuntijana kertoa miten kohdevalot vaikuttavat materiaaleihin ja kuunnella muitten ammattilaisten toivomuksia. Valosuunnittelijan mukaan usein kysytään liian myöhään neuvoja. Hän pitää siitä, että pukusuunnittelija kertoo ajoissa mitä on tulossa roolihenkilöitten puvustukseen ja mitä materiaalia siinä käytetään. (Liite 11)

Halusin selvittää puvustonhoitajan roolia ammattiteatterissa. Valitsin Seinäjoen kaupunginteatterin puvustonhoitaja *Leena Rintalan*, joka on entuudestaan tuttu Ilmajoen musiikkijuhlien kesäoopperan puvustuksen suunnittelijana. Hän antoi tietoa puvustonhoitajan tehtävistä eli tietoni pitää paikkansa, että puvustonhoitaja oman työnsä lisäksi suunnittelee puvustusta ja lavastusta. Lisäksi hän tiesi, että termi *puvustaja* ei kuulu teatteriin vaan elokuva- ja tv-maailmaan. Puvustonhoitaja on ammattiteatterin ompelimon esimies, joka ottaa vastaan teatteripukusuunnittelijan suunnitelmat. (Liite 7)

Minun ei pitänyt alun perin haastatella koreografia eli tanssiteoksen suunnittelijaa. Luin oopperan pukusuunnittelija Erika Turusen haastattelun tanssijoitten rooliasujen suunnitteluprosessista Suuresta Käsityölehdessä 9/1999, jonka luettuani huomasin kuinka laajasti pukusuunnittelijan täytyy tietää puvustuksesta mm. laulajien, tanssijoitten esiintymisvaatteitten suunnittelusta. Päätin haastatella vielä koreografi eli tanssiteoksen suunnittelija *Reetta-Kaisa Ilestä*, joka valittiin sattuman-

varaisesti. Hän oli parhaillaan vierailevana taiteilijana Seinäjoen kaupunginteatterissa, kun haastattelin häntä. Reetta Iles toimii tätä nykyä freelancerina. Hän on valmistunut ensiksi tanssin opettajaksi vuonna 2000 ja jatkanut Teatterikorkeassa tanssitaiteen maisteriksi vuonna 2007 Teatterikorkeakoulusta. Hänelle oli tärkeää teatteripuvustuksen suunnittelijan kärsivällisyys ja joustavuus, sillä hänen pitää huomioida tanssijoitten ja liikkuvien näyttelijöitten roolivaatteiden keveys ja joustavuus. Reetta Ileksellä oli laaja tietämys millaisia kenkiä, tanssikenkiä tuli tanssijoitten, näyttelijöitten käyttää tanssinäytelmässä. (Liite 20)

4.3.2 Jurva, Jurvan Harrastajateatteri

Halusin haastatella useampia ohjaajia nähdäkseni ohjaajien erilaisia näkökulmia teatteripukusuunnittelijan roolista. Sattumalta valitsin ohjaaja - näyttelijä *Kari Mäen* Jurvasta. Sovittiin tapaamisesta Kurikan Jurvan Nikkarikeskuksen kahvilassa. Hän oli innokas haastateltava. Hän toimii ohjaajana ja näyttelijänä harrastajateattereissa. Hän piti selvänä asiana, että työryhmä sisältäen lavastajan, pukusuunnittelijan, valosuunnittelijan, tekee yhteistyötä onnistuneen visuaalisen kokonaisesityksen tavoittamiseksi. Hän on se ohjaaja, joka antaa vapaudet puvustuksen suunnittelulle, sillä epäluottamus pukusuunnittelijaa kohtaan ei ole rakentavaa. Kari Mäki ohjaajana silti päättää ovatko puvustuksen suunnitelmat hyvät. (Liite 14)

Harrastajateatterilaisilta toivoin erilaisia näkökulmia puvustuksen suunnittelijasta, joten valitsin Jurvan harrastajateatterilaiset haastateltaviksi. Harrastajateatterilaisia olivat *Kaija Nyysti, Hannele Muotio, Markku Rantamäki ja Eero Hautala*. Hannele Muotion vastuulla on puvusto. Ohjaajalla on yleensä mukana luottohenkilöitä, johon kuuluu mm. lavastaja, puvustuksen suunnittelija. Jos ei ole puvustuksen suunnittelijaa, niin yleensä harrastajateatterilaiset hakevat itse roolivaatteensa tai pyytävät vaatealan opiskelijoita harjoittelemaan puvustuksen suunnittelua. Kaikille oli tärkeätä, että ohjaaja on ammattilainen, jotta harrastajanäyttelijät pääsevät kehittymään. Ohjaaja ammattilaisena osaa antaa ohjeita ja antaa neuvoja näyttelijöille. Tämä on hyvä asia sellaisille harrastajille, jotka yrittävät pyrkiä Teatterikorke-

aan opiskelemaan näyttelemistä. Jurvan harrastajateatterilaiset antavat myös harrastajaohjaajille tilaisuuksia ohjata.

Kysyin mikä vetää harrastajia harrastamaan näyttelemistä ja toimimaan harrastajateatterissa? Sain heiltä vastaukseksi:

"Oma maailma ja oma porukka." "Kun on päivät töissä niin on mukava tulla."
"Täällä hyväksytään erilaiset persoonat.", " Se, että, kun olimme Seinäjoella esit-
tämässä niin siellä yleisö nousi seisomaan ja taputti meille. Se palkkio oli siinä."
 (Liite 15)

4.3.3 Kauhajoki, Teatteri Kajo

Teatteri Kajo on Kauhajoen harrastajateatteri ja sen organisaatio on Kauhajoen Nuorisoseura ry, johon kuuluu myös Teatteri Kajon lisäksi Lasten ja nuorten teatteri, Äiti-lapsi -klubi, Sulkapallojaosto ja Nukketeatteri Rasat. Kauhajoella on toinenkin harrastajateatteri *Ne on -teatteri*, jota ylläpitää Kainaston ja Alavallin Nuorisoseura. Valitsin Jaakko Hallivuoren haastateltavaksi, joka on Kauhajoen Nuorisoseuran ry:n puheenjohtaja ja hän on toiminut pitkään harrastajateatteri *Teatteri Kajossa*. Kysyttäessäni ammatti- ja harrastajateatterin eroista harrastajateatterilainen Jaakko Hallivuori vastaa:

"Ammatti- ja harrastajateatterin erona on se, että harrastajateatteri pystyy ottamaan lavalle sellaisia esityksiä mitä ammattiteatterissa ei voida ottaa, kun pitää katsoa aina sinne kirstuun eli raha-asiat ratkaisee. Eli harrastajateatterissa voidaan olla kokeellisempia ja ennakoluulomattomampia näissä asioissa."

Jaakon mukaan ammatti- ja harrastajateatterin erona myös, että pukusuunnittelija ja avustajat eivät saa palkkaa harrastajateatterissa. Hän kertoi lisäksi, että on

olemassa vielä harrastelijateatteri, jonka näytelmiä esitetään vain omassa kylässä. Harrastelijateatteri ei siis ole sama asia kuin harrastajateatteri.

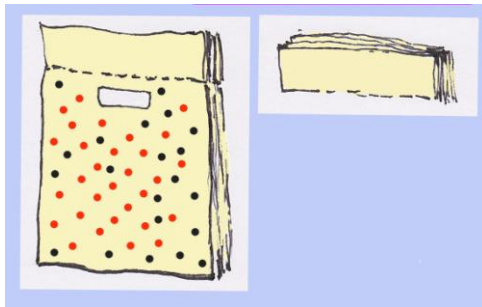
Jaakko Hallivuori on toiminut harrastajateatterissa vuodesta 1982 ja hänen kaksoveljensä Paavo samoin. Jaakko Hallivuoren mukaan kesänäytelmistä tulee enemmän tuloja kuin talvinäytelmistä eli talvinäytelmistä tulot ja menot ovat tasan nolla ja kesänäytelmistä enemmän tuloja kuin menoja. (Liite 13)

4.3.4 Oulu, Oulun kaupunginteatteri

Ajettiin varhain aamulla tulkin Arja Kannon kanssa lumista liukasta tietä kohti Oulua. Tällä kertaa haastateltavana oli skenografi eli lavastus- ja pukusuunnittelija *Jyrki Seppä*, joka kiireisyydestään huolimatta otti meidät vastaan. Hän on valmistunut Taideteollisesta korkeakoulusta lavastustaiteen linjalta lavastajaksi vuonna 1983. Hän on toiminut freelancerina pitkään. Hän on suunnitellut mm. Anu Pentikin näyttelyitä, puvustuksia ja lavastuksia oopperoihin, operetteihin ja moni muihin teatteriesityksiin. Sain sellaisen kuvan hänestä, että hän on erittäin monipuolinen taiteilija ja skenografin titteli sopii hyvin hänelle.

Hän vastaa laajasti haastattelussaan pukusuunnittelijan hyvistä ominaisuuksista. Hän kertoo, että nykyään ihmisiltä on kadonnut kykyä lukea kirjaa kuin elokuvana väreineen, koska nuoret eivät enää harrasta niin paljon kirjallisuutta kuin ennen. Se kyky on tärkeä ominaisuus puvustuksen suunnittelijoille, kun he rupeavat ideoimaan rooliasuja näytelmän tekstin pohjalta. Hän pitää pukusuunnittelijan rikkaasta mielikuvitusta hyvänä ja välttämättömänä ominaisuutena. Jyrki Seppä käy kaatopaikoilla ja kirpputoreilla tarkastamassa löytyisikö sopivia erilaisia materiaaleja lavastusta ja puvustusta varten. Hän käy usein ulkomailla keräämässä kulttuurin vaikutteita, tunnelmaa ja ideoita lavastukseen. Kysyin savun merkitystä lavastuksessa. Hänen mielestään savua käytetään liikaa näyttämön lavastuksessa eikä hän pidä siitä. (Liite 8)

Nauhoitus päättyi, mutta Jyrki Seppä jatkaa vielä roolipuvustuksen ideoinnista, että esimerkiksi kauppojen muovikassinipuista jää jäljelle nippu kiiltäviä kantoja, joita hän ottaa talteen (kuva 3). Niistä saa kiiltäviä koristeita roolipukuun ja kohdevalot saavat muovipalat loistamaan ja kiiltämään. Se antaa yleisölle näköharhaa sekä saa katsojia luulemaan pukua upeaksi. Joskus käykin niin, että nuori abiturientti tulee seuraavana päivänä pyytämään pukua lainaksi vanhojenpäivien tansseihin, mutta valitettavasti puku onkin vain latistuneita muovipaloja täynnä läheltä katsottuna normaalissa päivänvalossa eikä näytä enää samalta kuin näyttämöllä kohdevalojen loisteessa. Lavastaja Jyrki Seppä kerääkin näitä muovinippuja kauppoista varastoonsa. Ne ovat ilmaista materiaalia ja säästävät materiaalikustannuksia eli keventävät budjettia. Harrastajateatterilaiset voisivat tehdä samoin eli kerätä kaikenlaista ilmaista materiaalia puvustusta ja lavastusta varten.

Kuva 3 Oikealla jää nippu muovikantoja, kun vasemmalla olevat muovipussit loppuvat.

Jyrkin Sepän ehdotuksesta haastattelin myös pukusuunnittelija *Pirjo Valista*, joka oli parhaillaan työssä Oulun kaupunginteatterissa. Hän suostui mielellään haastatteluun. Pirjo Valinen on valmistunut tekstiiliopettajaksi vuonna 1973. Hän on opiskellut teatteripuvustusta mm. Teatterikorkeakoulussa, Taideteollisessa Korkeakoulussa, Lahden Muotoiluinstituutissa. Valinen aloitti puvustonhoitajana Oulun kaupunginteatterissa vuonna 1975 ja on toiminut teatterin pukusuunnittelijana vuodesta 1977 lähtien. Hänet palkittiin ansiokkaasta työstään näyttämötaiteen valtionpalkinnolla vuonna 2006. Pirjo Valinen valmistaa paperista upeita teatteripukuja (Hirvikoski, R. (toim.) 2009) ja pyrkii irtautumaan realismista suunnitellessaan rooliasuja. Hän pitää tärkeänä, että harrastajateatterissa näyttelijöitten rooliasut eivät olisi tavallisia vaatteita eivätkä he esiintyisi omissa vaatteissaan (Hirvikoski, R.

(toim.) 2009). Pirjo Valinen pitää tärkeänä, että pukusuunnittelijalla on tarpeeksi rohkeutta pitää kiinni omasta näkemyksestään. (Liite 9).

Hänen paperivaatteitaan on ollut nähtävissä Suomen käsityön museossa Jyväskylässä 30.4.–26.9.2010.

4.3.5 Lapua, Lapuan kansalaisopisto

Valitsin Lapuan teatterista pukusuunnittelija *Annukka Vallan*. Tapasin hänet jo Oulun kaupunginteatterissa samana päivänä, jolloin haastattelin Jyrki Seppää ja Pirjo Valista. En tiennyt vielä, että Annukka Valta työskentelee välillä pukusuunnittelijana Oulun kaupunginteatterissa, kun sovin haastattelusta hänen kanssaan. Sovittiin kumminkin, että haastattelin sovittuna aikana Lapualla, koska hänellä oli palaveri meneillään Oulussa. Annukka Valta on toiminut Pirjo Valisen assistenttina ja oppinut häneltä paljon. Hän työskentelee tällä hetkellä Lapuan kansalaisopiston vastaavana tekstiilityön opettajana. Hänellä oli samoja ajatuksia kuin Pirjo Valisella, että puvustuksen suunnittelijan pitäisi käyttää paljon mielikuvitusta ja kokeilla erilaisia materiaaleja. (Liite 10).

4.3.6 Tampere, Tampereen Työväenteatteri

Sain skenografi Jyrki Sepältä puhelinnumeron Tampereen Työväenteatteriin, kun kerroin kuinka oli vaikea saada yhteyttä sinne. Tuottaja Arja Ahrens otti vastaan minut ja tulkin kuultuaan Jyrki Sepän antaneen puhelinnumeron. Sen jälkeen ovet aukenivat Tampereen työväenteatteriin kuin humahten. Tuottaja Ahrens tunsi Jyrki Sepän, koska hän käy välillä lavastamassa Tampereen Työväenteatterissa. Haastatteluni kohteina olivat pukusuunnittelija *Tellervo Helminen*, valosuunnittelija *Timo Alhanen* ja tuottaja *Arja Ahrens*. Haastattelin jokaista heitä vuorotellen.

Pukusuunnittelija Tellervo Helmisen koulutustausta on mielenkiintoinen ja monipuolinen. Hän on valmistunut kuvataiteilijaksi Turun taideakatemiasta, jonka jälkeen jatkoi vielä kirjallisuuden ja historian opiskelua. Filosofian maisteriksi valmistumisen jälkeen hän osallistui erilaisiin puvustuksen kursseihin. Hän suoritti materiaalin ja värjäykseen liittyvän kisällin tutkinnon. Hän on tutkinut valoa, väriä, tekstiiliä ja kaikkea mitä liittyi teatteriin ja puvustukseen. Hän ei ole koskaan harrastanut pukuompelua, mutta saa kuitenkin jonkun hameen aikaiseksi. Hän sai Tampereen Työväenteatterissa pukusuunnittelijan vakanssin ja jäi sinne mielellään, koska jatkuva apurahojen anominen oli rasittavaa. (Liite 16)

Tellervo Helminen on mieleltään ja koulutukseltaan kuvataiteilija, joka ajattelee teatteria kuvateoksena. Hän maalaa ensin näytelmät kohtauksina ja sitten vasta tekee yksityiskohtia. Valo on hänelle tärkeä ja uusi asia, että hän ei vielä täysin ymmärrä mitä kaikkea valolla voidaan tehdä (Parkkinen & Sarlund 2001).

Halusin selvittää mikä on tuottajan toimenkuvan ammattiteatterissa ja vaikuttaako hän pukusuunnittelijaan. Häneltä tuli laaja selvitys omasta työnkuvastaan. Tässä on osa tuottaja Arja Ahresin vastauksesta:

”Siinä vaiheessa, kun on mietitty millainen on puvustus, niin kaikesta tästä lähdetään tarkentamaan budjettia. Sen jälkeen lasketaan materiaalikulut, vahvistetaan budjetti, ja sitten sitä lähdetään seuraamaan niin että tuottaja on se, joka vastaa kokonaisbudjetista. Mutta meillä on niin, että osastot, puvusto ja muut, jotka jokainen vastaa materiaalikuluistaan omalta osaltaan ja he vastaavat siitä tuottajalle. Sitten lähdetään neuvottelemaan siitä esim. jos valomies tarvitsee jonkun valonheittäjän. Sen jälkeen lähdetään miettimään, että löydetäänkö se talosta vai onko sellainen mahdollista hankkia.” (Liite 18)

Tuottaja Arja Ahrens esitteli teatterin näyttämöineen, puvustoineen ja kampaamoineen. Kampaamon puolella sain nähdä kuinka kampaajat tekivät itse peruukkeja oikeista hiuksista.

Timo Alhanen on valosuunnittelija. Hän on työskennellyt freelancerina 12 vuotta ja Tampereen Työväenteatterissa vakituisena valosuunnittelijana 4 vuotta. Hän kertoo, että työryhmä sisältäen pukusuunnittelijan, lavastajan, ohjaajan ja äänisuunnittelijan on mukana alusta asti. Heidän yhteinen tavoitteensa on luoda esitykseen hyvä visuaalinen lopputulos. Hän kertoo, että nykyään käytetään enemmän 3D -mallinnusohjelmaa. Nuoret lavastajat tekevät ensin lavastuksen pienoismallin ja seuraavaksi mallintavat tietokoneelle. Hän toivoo, että pukusuunnittelija kertoo mahdollisimman varhain millaiset materiaalit puvustuksiin on tulossa. Näin hän voi tehdä ajoissa valosuunnitelman. (Liite 17)

4.3.7 Turku, Turun kaupunginteatteri

Turun kaupunginteatteriin ei ollut vaikea saada yhteyttä. Turun kaupunginteatterin pukusuunnittelija *Tuomas Lampinen* otti vastaan haastatteluni kiireestään huolimatta. Hän on opiskellut ammattikorkeassa ja Taideteollisessa korkeakoulussa. Hän valmistui vuonna 2005 taiteiden kandidaatiksi. Hän on edelleen esittävän pukutaiteen maisteriohjelmassa kiinni. Hän ei ole ehtinyt valmistua maisteriksi sen jälkeen, kun häntä pyydettiin töihin Turun kaupunginteatteriin. Hänen urapolkunsä on ollut työntäyteinen lyhyestä koulutushistoriastaan huolimatta. Vielä opiskellessaan häntä kiinnosti kaupallinen ala, mutta päätyikin teatterimaailmaan vahingossa. Hän on ollut jo 4 vuotta pukusuunnittelijana Turun kaupunginteatterissa. Hänen mukaansa kannattaa verkostoitua, mikä lisää mahdollisuuksia saada töitä. Hän esitti samoja näkökulmia pukusuunnittelijan hyvistä ominaisuuksista kuin muut pukusuunnittelijat eli pukusuunnittelijan hyviin ominaisuuksiin kuuluu mm hyvä mielikuvitus, sosiaalisuus, innostuneisuus. Kysyin millainen työryhmä ja keitä ammattilaisia siihen kuuluu ohjaajan lisäksi, kun aloitetaan suunnittelu tulevaa esitystä varten. Ensimmäisinä ovat aluksi pukusuunnittelija, lavastaja ja ohjaaja eli kolmen kople. Valo- ja äänisuunnittelijakin tulevat myöhemmin mukaan tai ovat joskus heti alussa mukana kolmen kople ryhmässä. (Liite 12).

4.3.8 Helsinki, Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakoulu

Mietin kuka tietäisi parhaiten muotoilijan koulutuksesta teatteripukusuunnittelijaksi. Reetta Sillanpää on tuttu henkilö työharjoittelun ajalta, jolloin olin hänen liikkeesään työharjoittelussa. Reetta oli usein puhunut veljestään Arto Sillanpäästä, joka työskentelee puupajan harjoitusmestarina Aalto-yliopiston taideteollisessa korkeakoulussa. Reetan välityksellä Arto Sillanpää antoi Aalto-yliopiston taideteollisen korkeakoulun lavastustaiteen lehtori *Kimmo Sirenin* puhelinnumeron. Tulkki Arja Kanto otti häneen yhteyttä. Sovittiin tapaamisesta hänen kanssaan toukokuulla. Jälleen pitkä automatka kohti Helsinkiä, mutta tällä kertaa keväistä aurinkoista tietä pitkin.

Kimmo Sirenin mukaan Taideteollisen korkeakoulun teatteripukusuunnittelijan koulutuksessa pyritään siihen, että kaikilla on mielipiteen esittämisen oikeus ja velvollisuus. Tällä tavalla pukusuunnittelijaopiskelijalla on omassa suunnitteluvaiheessaan mahdollisuus toteuttaa luova ja monitahoinen suunnitteluprosessi. Pukusuunnittelijaopiskelija luo mahdollisimman paljon ideoita, joita aletaan karsia. Karsimisen kautta löytyy oikea suunta mihin pitää mennä. (Liite 19).

Kimmo Siren kertoo vielä miksi pukusuunnittelijan koulutus perustettiin lavastustaiteen koulutusohjelmaan. Pukusuunnittelija, joka tekee suunnittelutyötä teatterissa, hän ymmärtää taiteellisen suunnitteluprosessin luonteen ja kykenee työskentelemään näyttelijän kanssa. Se on äärimmäisen tärkeä ominaisuus ja työn osa. Pukusuunnittelijalle on tärkeää seurata näyttämöharjoituksia, katsoa kuinka karaktääri eli luonne muodostuu. Pukusuunnittelija on roolinrakentaja näyttelijän kanssa eli he luovat lopullisen näyttämöhahmon. Pukusuunnittelijan ja näyttelijän yhteistyö on erittäin tiivis. (Liite 19)

Teatterikorkeakoulussa ohjaaja koulutetaan tasavertaiseksi taiteelliseksi ammattilaiseksi muitten taiteellisten suunnittelijoiden kanssa. Teatterikorkeakoulu toimii yhteistyössä Aalto-yliopiston taideteollisen korkeakoulun kanssa eli teatteripukusuunnittelija koulutetaan työskentelemään myös näyttelijöitten kanssa.

Kimmo Siren pitää tärkeänä, että teatteripukusuunnittelijalla ja lavastajaopiskelijalla on kykyä harrastaa tarinaa eli dramaturgista ajattelua. Pukusuunnittelija ottaa näytelmätekstin, lukee sen, purkaa kohtauksiin kohtauslakanalle eli kartongille näkyviksi kohtauksiksi. Kohtaukset jäsennetään teemojen mukaan. Näytelmätekstin hahmottaminen on erittäin tärkeää. (Liite 19)

Taideteollisessa korkeakoulussa pukusuunnittelijaopiskelijat opettelevat kädentaitoja vaikka heidän ei tarvitse toimia toteuttajina. Tarkoituksena on saada heidät ideoimaan ja luomaan jotakin mistä tahansa materiaalista, mitkä soveltuvat puvustukseen ja lavastukseen. Samoin lavastajaopiskelijat opettelevat kädentaitoja mm. maalausta, puusepäntaitoja. (Liite 19)

Kimmo Siren suositteli haastattelemaan Aalto-yliopiston taideteollisen korkeakoulun pukusuunnittelun lehtoria *Marja Uusitaloa*, joka tiesi enemmän pukusuunnittelusta. Kesä tuli ja meni. Kirjan kirjoittaminen eteni etenemistään. Tarvitsin asiantuntijalausuntoa kirjastani, joten otettiin yhteyttä Marja Uusitaloon. Hän innostui kuultuaan millainen kirja oli tulossa ja sovittiin tapaamisesta Pirjon päivänä lokakuussa. Samalla sain Marja Uusitalolta kutsun Teatterimuseon avajaisiin ja katsomaan tanssinäytelmää. Tehtiin toinen automatka Helsinkiin aurinkoisena syyspäivänä.

Sain häneltä hyvät palautteet kirjastani (Liite 28). Hän antoi lisää tietoja työsopimuksista, pukuhuollosta. Marja Uusitalon mukaan valmis pukusuunnittelija on ammattilainen, mutta harrastajateatterilainen ja vaatetusalan opiskelija eivät ole pukusuunnittelijoita vaan puvustuksesta vastaavia. Hän piti tärkeänä, että teatteripukusuunnittelija hallitsee kädentaidot vaikka ei yleensä ole toteuttajana ammatti-teatterissa.

Teatterimuseossa käynti oli elämys. Siellä oli eräs pitkähelmainen roolipuku, joka oli tehty pelkästään metallisista pullonkorkeista. Se toi mieleeni Pirjo Valisen suunnitteleman takin, johon oli kiinnitetty lähes täyteen hakaneuloja näytelmää *Ihmisvihaaja* varten (Hirvikoski, R. (toim.) 2009, 112). Teatterimuseossa käynnin

jälkeen syntyi uusia ideoita, jotka saivat minut ajattelemaan mitä kaikkea voikaan tehdä erilaisista materiaalista. Suosittelen siellä käyntiä kaikille muotoilijoille.

4.3.9 Ilmajoki, Ilmajoen musiikkijuhlat

Menin kolmatta kertaa Ilmajoen musiikkijuhlille auttamaan muotoilija ja sisustusalan kouluttaja *Armi Ahovaaraa*, joka yleensä kaavoittaa ja toteuttaa pukusuunnittelija *Leena Rintalan* suunnittelemat ooppera-asut kesäoopperaa varten Ilmajoen musiikkijuhlilla. Tarkoitukseni oli päästä lähemmäksi oopperalaulajia. Ei ollut vielä mielessäni ketään laulajaa, jota haastattelin. Valitsin ensimmäiseksi oopperalaulaja, tenori *Jyrki Anttilan*, mutta olin epävarma suostuisiko hän lainkaan haastatteluun. Ilmajoen musiikkijuhlien juhlien ry:n toiminnanjohtaja Sari Mäkisen antaman sähköpostiosoitteen kautta sain yhteyden Jyrki Anttilaan. Suureksi ihmeekseni hän suostui haastatteluun. Bassobaritoni *Juha Kotilainen* oli sellainen sosiaalinen, sympaattinen henkilö, jota oli helppo lähestyä. Uskalsin kysyä häneltä henkilökohtaisesti suostuisiko hän haastatteluun ja hän suostui erittäin mielellään. Juha Kotilainen ja Jyrki Anttila esiintyivät kesäoopperassa 2010 *Taipaleenjoki*. Sain kummaltakin oopperalaulajilta mielenkiintoisia näkemyksiä kuinka puvustuksen suunnittelijan tulisi huomioida laulajien roolivaatetus. Uutta tietoa oli se, että laulajat eivät pidä suurista hatuista, jotka vievät ääntä bassobaritoni Juha Kotilaisen mukaan. Laulajilla pitää olla tilaa kaulalle ja keuhkoille, joita vaatteet eivät saa puristaa. (Liitteet 22 ja 23)

Kaikki eivät ehtineet henkilökohtaiseen haastatteluun, joten tyydyin sähköpostihaastatteluun. Sain huomata, että sähköpostivastaukset olivat huomattavasti suppeampia kuin henkilökohtaisissa haastatteluissa, joissa vastattiin laajemmin. Teatteriammatillaiset olivat hyvin kiireisiä, siksi he eivät ehtineet vastata sähköpostitse laajemmin. Heiltä sain kuitenkin kysyä aina kun mieleeni heräsi uusia kysymyksiä.

4.3.10 Leena Kosola, laulun lehtori Etelä-Pohjanmaan musiikkiopisto

Tapasin sattumalta oopperalaulaja *Leena Kosolan* Ilmajoen musiikkijuhlilla, jolloin hän oli katsomassa kesäoopperaa *Taipaleenjoki*. Olemme käyneet samaa koulua, Kokkolan Kiviniityn lukiota. Oopperalaulajien haastattelun jälkeen mieleeni juolahti, että laulun lehtori voisi asiantuntijana antaa tarkemman selonteon, mitä puvustuksen suunnittelijan täytyisi huomioda, kun hän suunnittelee laulajille puvustusta. Lähetin hänelle sähköpostissa kyselyn. Sain hyvän vastauksen asiantuntijalta, joka tukee Jyrki Anttilan ja Juha Kotilaisen vastauksia rooliasuistaan. (Liite 24)

4.3.11 Pia Houni, dosentti, Tampereen yliopisto

Luin Pian Hounin (2006) toimittamaa kirjaa *Liisi Tandefelt –monessa roolissa*. Tarkastin internetistä, kuka tämä *Pia Houni* on ja mikä hän on ammatiltaan. Hän on teatterin ja draaman tutkimuksen dosentti. Samalla huomasin, että hän on Facebookissa. Lähetin hänelle viestin Facebookiin pyytämättä häntä kaveriksi. Enhän tuntenut häntä. Kysyin, tietäisikö hän mitään puvustajan roolista teatterista. Jännitti vastaisiko hän. Meni pari viikkoa ja lopultakin tuli vastaus. Hän ei osannut vastata kysymykseeni, käytetäänkö puvustajan termiä teatterissa. Hän neuvoi kysymään pukusuunnittelija *Joanna Weckmanilta* jos hän osaisi vastata paremmin. Löysin internetistä pukusuunnittelija Joanna Weckmanin tarkan kuvauksen puvustajan roolista. Pirjo Valinen, Jyrki Seppä, Leena Rintala, Riikka Aurasmaa ja monet muut teatterin ammattilaiset olivat oikeassa, että puvustajan nimikettä ei käytetä lainkaan teatterissa, ei harrastajateatterissakaan. Pia Houni antoi lisää tietoja Te-aTS:sta eli Teatterintutkimuksen seurasta, josta en aiemmin tiennyt. Siellä on erilaisia julkaisuja, jotka koskevat teatterimaailmaa. (Liite 21)

4.3.12 Liisa Ikonen, taiteen tohtori, skenografi, Vaasan teatteri

Kimmo Siren suositteli haastattelemaan taiteen tohtori ja skenografi *Liisa Ikosta*, joka työskentelee Vaasan kaupunginteatterissa. Liisa ei kiireiltään ehtinyt haastatteluun, joten sovittiin, että kyselen sähköpostin kautta. Hän antoi hyvän selonteon näyttelijöitten harjoitusvaatteitten ja kenkien käytön tärkeydestä. (Liite 21)

Tuomas Parkkinen, ohjaaja, Tampereen Ooppera

Seurasin ohjaaja Tuomas Parkkisen kesäoopperan *Taipaleenjoki* ohjausta. Hän oli jämpä ja kannustava roolihenkilöitä kohtaan. Halusin tietää millaista yhteistyötä ohjaaja toivoo pukusuunnittelijan kanssa. Hänen mielestään, puvustuksen suunnittelijan täytyisi pitää kiinni omasta näkemyksestään ja olla haastava. Pukusuunnittelija on tärkein yhteistyökumppani ohjaajalle eli siis Tuomas Parkkiselle, joka ajattelee ohjausta puvustuksen kautta. (Liite 26a)

Tuomas Parkkinen kertoo kuinka hän valitsee työryhmän teatterissa tai oopperassa. Hän valitsee taiteellisen suunnitteluryhmän ja näyttelijät tai laulajat. Jos kyseessä on musiikkiteatteri, myös kapellimestari osallistuu esiintyjien valintaan, mutta lavastajan, pukusuunnittelijan, valo- ja äänisuunnittelijan ohjaaja valitsee yksinvaltaisesti itse. Usein teatterin johtaja toivoo, että ohjaaja käyttäisi teatterin vakituista henkilökuntaa, mutta ohjaajan ei ole pakko suostua tähän, jos hän katsoo, ettei työryhmästä tule riittävän korkeatasoinen. Myös henkilösuhteet vaikuttavat valintoihin. Jotkut ihmiset tulevat paremmin toimeen keskenään kuin toiset. (Liite 26b)

4.3.13 Kimmo Kovanen, ohjaaja, kasvatustieteen maisteri

Kimmo Kovanen työskentelee teatteritaiteen kouluttajana Etelä-Pohjanmaan opistossa Ilmajoella. Ennen Kimmo Kovasten haastattelua olin jo tajunnut kuinka oike-

assa hän oli, ettei tarvitse pohjautua liiaksi realismiin, kun suunnitellaan teatteripuvustusta. Ei varsinkaan, kun se on musikaali. Siinä olisi ollut tilaa laajempaan mie-likuvituksen käyttöön pysyen silti uskollisena 60-luvun aikakaudelle. Olisin voinut ylikorostaa ja provosoida eli dramatisoida enemmän. Teatteripuvustuksen suunnittelijan pitää irtautua realismista eli todenmukaisuudesta ja naturalismista eli luonnonmukaisuudesta suunnitellessaan teatteripuvustusta roolihenkilöille, kuten pukusuunnittelija Pirjo Valinen sanoo (Hirvikoski, R. (toim.) 2009).

Kimmo Kovanen mieliala hyvästä yhteistyöstä pukusuunnittelijan kanssa:

”Molemminpuolinen kunnioitus ja toisen luovuuden edistäminen, halu ymmärtää toista ja toisen ideaa”.(Liite 27a)

Kimmo Kovanen antoi hyvän kuvauksen musikaalin ja puhenäytelmän eroista ja hän on siinä pätevä henkilö vastamaan, koska hän opettaa teatteritaidetta Etelä-Pohjanmaan opistossa

Ilmajoella. Oli tärkeää saada selville musikaali-, puhe- ja musiikinäytelmien termien eroista ja liittää todenperäiset tiedot kirjaani. (Liite 27b)

5 KIRJAN ULKOASUN SUUNNITTELUPROSESSI

5.1 Kansikuvan suunnittelu

Puvustuksen suunnittelijan täytyy omata monipuoliset taidot ja hänen täytyy muuntautua moneksi henkilöksi harrastajateatterissa, joka hallitsee tiedonhankinnan, suunnittelun, puvustuksen toteuttamisen. Hän osaa kommunikoida ja vaihtaa ideoita monenlaisten teatterilaisten kanssa. Kansikuva (kuva 12) kuvaa juuri tuota henkilöä, harrastajateatterin puvustuksen suunnittelijaa, joka on ”jokapaikanhöylä” kuten Seinäjoen kaupunginteatterin pukusuunnittelija Riikka Aurasmaa kuvaa osuvasti.

Suunnittelin ensimmäiseksi kansikuvan luonnokset ennen taittосуunnitelmaa. Minulla ei ollut mitään käsitystä kuinka tehdään taittосуunnitelma. Kansikuvien luonnostelulla oli helpompi aloittaa. Myöhemmin voin tehdä taittосуunnitelman, kunhan löytäisin pätevää tietoa taittосуunnitelmasta tai jostain löytäisin graafisen suunnittelijan, joka hallitsisi taittосуunnitteluohjelman. Häneltä voisin saada apua. Sana taitto oli minulle vielä hämärän peitossa vaikka sitä on luennoitu muotoilun kurssin ensimmäisenä vuotena. Graafisen muotoilun opiskelijoille se on päivänselvä asia – luulisin. Kansikuvien luonnostelun jälkeen keskityin pelkästään kirjan tekstin kirjoittamiseen. Samalla yritin olla positiivinen ajatellessani, että jostain löytyy varmasti graafisen muotoilun opiskelija, joka auttaisi taittосуunnitelman toteuttamisessa. Loppu oli vielä sumun peitossa.

PhotoShop-ohjelma oli kätevä apu luonnosteluvaiheessa. Tämän ohjelman opin lopultakin vaikka ei aivan täydellisesti tammikuun 2009 tiiviin kahden viikon jälkeen. Sen ohjelman opettelusta ei ole mitään hyötyä jos opettelee sitä vain muutamana kerran kuukaudessa. Opettelun kautta löytyy lisää ahaa-elämyksiä. Sen jälkeen, kun on vihdoinkin oppinut, ei pidä jättää PhotoShop-ohjelmaa käyttämättä, sillä muuten unohtuvat opitut asiat. Ei ole mukava jos joutuu aloittamaan opettelun

uudestaan alusta alkaen. Ihastuin lopullisesti PhotoShop CS 4-ohjelman monipuolisuuteen.

5.2 Kirjan kansikuvien luonnokset

Kuva 4

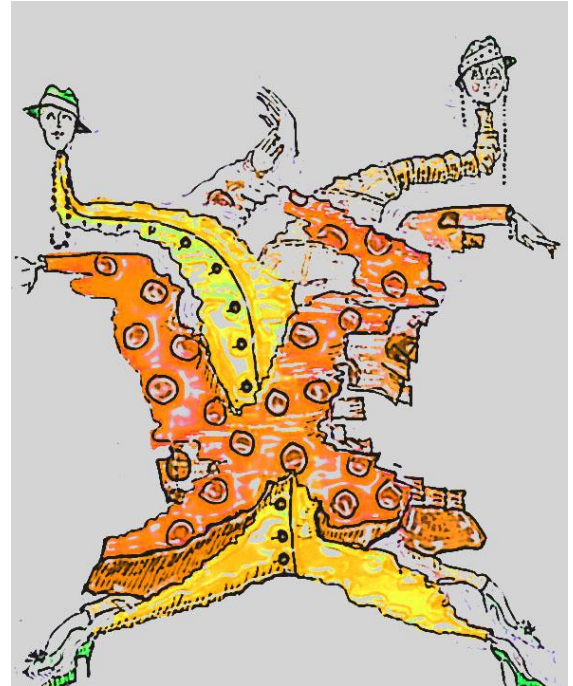
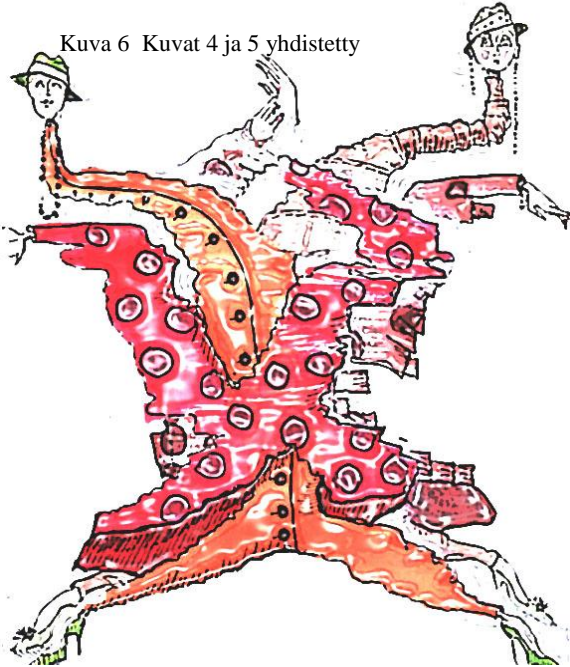

Kuva 5

Alkuperäiset (kuvat 3 ja 4) piirretyt luonnokset yhdistettiin (kuva 4) PhotoShop-ohjelman avulla.

Kuva 6 Kuvat 4 ja 5 yhdistetty

Kuva 7 Värikokeilua

Kuva 8 Kokeiluja

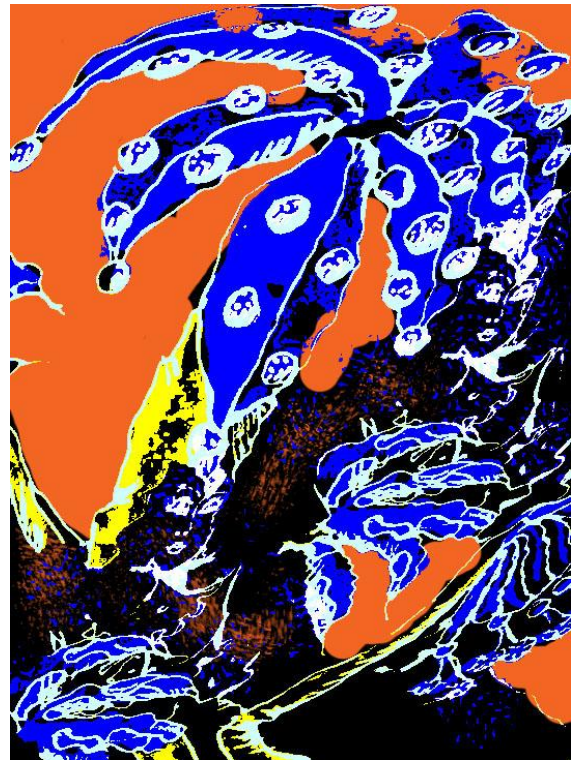

Kuva 9 Kokeiluja

Kuva 10 Uusia luonnoksia

Kuva 11 Uusia luonnoskokeiluja

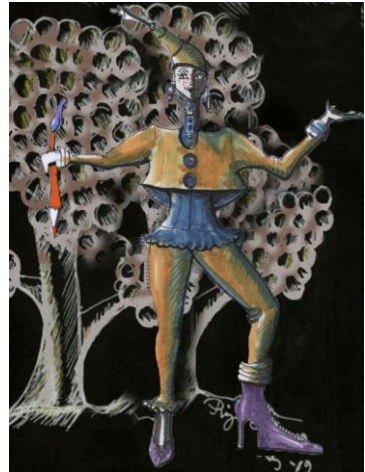
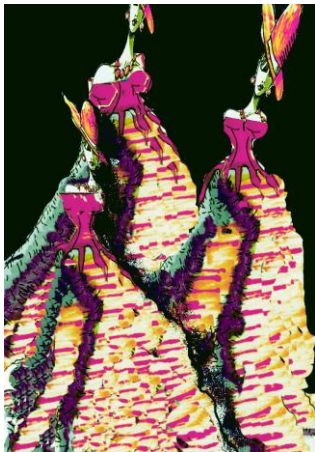
Kuva 12 ”Jokapaikanhöylä” lopullinen valinta

5.3 Kirjakannen otsikon valinta

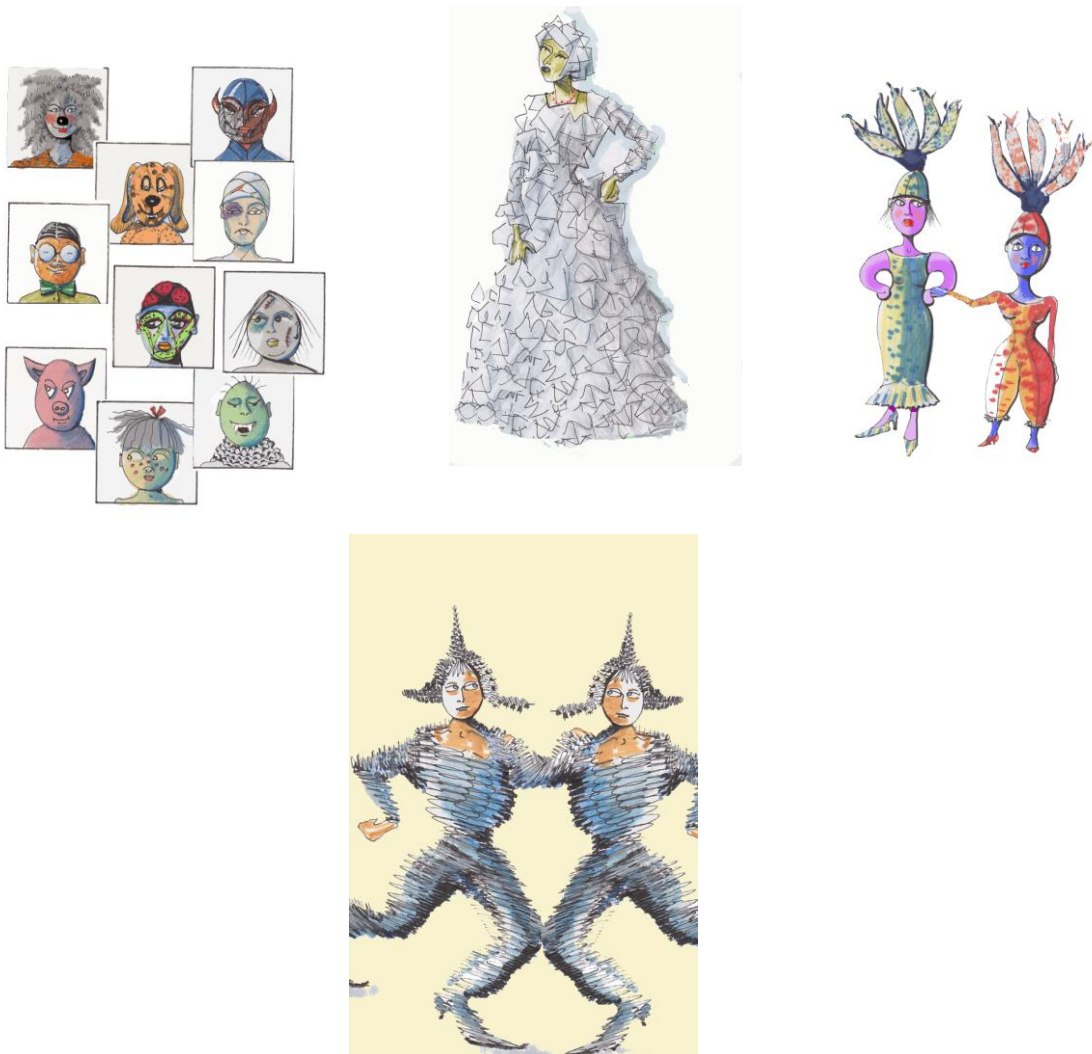
Kirjan kansilehden otsikko muuttui jatkuvasti. Ensimmäiset otsikot olivat aluksi *Pukusuunnittelijan opaskirja*, *Pukusuunnittelijan ABC-kirja* ja *Harrastajateatteri. Niksejä puvustuksen suunnittelijoille*. Mikään niistä ei oikein toiminut. Lopullinen valinta *Johdatus harrastajateattereiden puvustuksen suunnitteluun* tuntui parhaalta vaihtoehdolta. Valittu otsikko tarkoittaa sitä, että kirja ei kerro aivan kaikkea harrastajateatterista kuten esimerkiksi kurssikirja *Johdatus kasvatustieteeseen* ei myöskään kerro kaikkea kasvatustieteeseen liittyvästä asiasta. Otsikon nimi johdattaa harrastajateatterimaailmaan, jossa aloitteleva puvustuksen suunnittelija toimii.

5.4 Kuvitus

Piirsin erilaisia kuvia piristykseksi käyttäen hyväkseni myös PhotoShop CS4-ohjelmaa. Esittelin muutamia kuvia Facebookissa testatakseni pitivätkö kaverit kuvistani. Monet pitivät niistä, joten uskalsin liittää ne kirjaani. Piirretyt kuvat lisäävät kirjani kiinnostavuutta toivoni mukaan. Halusin piirtää humoristisia kuvia. Kirjani kirjoittamisen teksti ja haastattelut herättivät visuaalisia mielikuvia. Tunsin tarvetta visualisoida. Lähes kaikissa kuvissa on lavastus, koska kuvittelin itseäni mielessäni lavastamassa ja puvustamassa. Ajattelin, että tuollainen lavastus voisi toimia näyttämöllä. Asujen ja lavastuksen värit toimisivat kontrasteina. Olen lukenut kirjallisuudesta esimerkiksi, että esitys on kokonaistaideteos, jossa eri elementit tukevat hienosti toisiaan. Näitä elementtejä ovat lavastus, puvustus, kohdevalot (Houni, P. (toim.) 2006).

Kuva 13 Kirjassani olevia piirustuksiani

6 HAASTATTELUN AINEISTON ANALYSOINTI

6.1 Teemoittelu

Tulkki Arja Kanto litteroi kasettinauhurilta ja lähetti haastatteluvastaukset kysymyksineen sähköpostissa. Siitä kiitokset hänelle. Purin litteroidut vastaukset, analysoin ja tulkitsin haastateltavien vastauksia. Valitsin olennaisimmat ja tärkeimmät asiat ja liitin kirjaan.

Teatterin ammattilaisten näkökulmasta haettuja vastauksia:

1. Teatteripukusuunnittelijan ominaisuudet
2. Ryhmätyö (ohjaaja, näyttelijä, lavastaja, pukusuunnittelija, valosuunnittelija)
3. Teatteripukusuunnittelijan suunnitteluprosessi
4. Jälkihuolto
5. Puvustaja
6. Puvustonhoitaja
7. Tekijänoikeus
8. Työsopimus
9. Koulutus
10. Muotoilija

11. Harrastaja- ja ammattiteatteri

6.2 Yhteenvedot

Luin haastateltavien vastaukset tulkki Arja Kannon litteroimina monta kertaa läpi löytääkseni tärkeimmät ja olennaisimmat asiat, joita liitin kirjaani. Haastattelujen tuloksena löysin paljon tärkeitä asioita. Tässä yhteenveto olennaisimmista asioista.

Kvalitatiivinen analyysi alkaa aineiston reflektiivisellä eli miettelillä ja keskittyneellä lukemisella. Jos kysymyksessä on haastattelusta litteroitu aineisto, sitä on luettava keskittyneesti ja useamman kerran, jolloin aineisto hahmottuu lukijalle. (Anttila, P. 2005, 276)

1. Teatteripuvustuksen suunnittelijan hyvistä ominaisuuksista ja työryhmän tärkeydestä ammatti- ja harrastajateatterissa olen kuvannut kirjassani
2. Työryhmä on tärkeä ammatti- ja harrastajateatterissa, jotta yhteinen tavoite visuaalisen esityksen toteuttamisessa onnistuisi. Kaikkien ammattiteatterilaisten vastaukset työryhmän tärkeydestä olivat yhtä pitävät.
3. Teatteripuvustuksen suunnittelu- ja toteutusprosessi on erilainen kuin teollisen vaatesuunnittelun prosessi.
4. Jälkihuoltoa eli pukuhuoltoa pidetään tärkeänä asiana harrastajateatterissa.
5. Termiä puvustaja ei käytetä teatterimaailmassa vaan elokuva- ja tv-maailmassa.
6. Puvustonhoitaja ammattiteatterissa on puvuston esimies, jonka velvollisuutena on myös suunnitella puvustusta ja lavastusta tarvittaessa. Hän ottaa

vastaan pukusuunnittelijan antamat puvustuksen suunnitelmat, joita vie eteenpäin teatteripukuompelijoille toteuttavaksi

7. Pukusuunnittelijaharjoittelijan on huolehdittava tekijänoikeuksistaan jos hän suunnittelee ja toteuttaa omaperäisen rooliasun.
8. Työsopimus on tärkeä asia pukusuunnittelijaopiskelijalle ja tässä asiassa hänen on oltava jämpä.
9. Olen kysellyt kaikilta ammattiteatterin taiteellisilta suunnittelijoilta koulustausta. Lähes kaikilla oli maisterin koulutus.
10. Päästäkseen teatteripukusuunnittelijaksi muotoilija tarvitsee lisäkoulutusta.
11. Ammatti- ja harrastajateatterin välillä ei ole muuta eroa kuin se, että harrastajateatterilla on pienemmät taloudelliset resurssit toteuttaa esitys. Näytelmän esitysten tasoissa ei ole eroja näitten teattereitten välillä.

7 KIRJALLISUUDESTA KOOTUT TIEDOT

Hain vielä tietoja kirjallisuudesta kuinka kokeneet pukusuunnittelijat hakevat ideoita puvustuksen suunnitteluun ja onko toimiva työryhmä heille tärkeä, kun suunnitellaan visuaalinen esitys näyttämöä varten. Halusin varmistaa, että saadut tiedot ovat yhtäpitäviä haastattelijoista saatujen vastausten kanssa. Hain myös vastauksia kirjallisuudesta samoihin kysymyksiin kuin haastattelussakin. Etsin kirjallisuudesta olennaisimpia kokeneitten teatteripukusuunnittelijoiden mielipiteitä ja vastauksia, mitkä ovat roolivaatteiden suunnitteluprosessin ja ideoinnin lähtökohtia.

Materiaalit

Liisi Tandefelt on monipuolinen, ammattilainen, sisustusarkkitehti, näyttelijä ja pukusuunnittelija (Houni, P. (toim.) 2006).

”Materiaali on aina ollut pukusuunnittelija Liisi Tandefeltille ensisijainen elementti ja suunnittelun lähtökohta.” (Reitala, H. (toim.) 2005, 87).

Värit

Pukusuunnittelija Tellervo Helminen lähtee siitä, että jokainen väri on kaunis kun se löytää oikean värin. Kaikilla väreillä on oma tärkeä tehtävänsä. Jos hän huomaa, että on olemassa joku väri, josta hän ei pidä, hän yrittää käyttää sitä, jotta ei tulisi mitään antipatioita eli vastenmielisyyksiä. Eri asia on mitä värejä itse käyttää, mutta työssä ei sellaisia mieltymyksiä saisi olla. Ei lempivärejä eikä inhovärejä (Parkkinen & Sarlund 2001).

Pukusuunnittelija Sari Salmela, joka on työskennellyt teatterissa yli 30 vuotta, kertoo väreistä innostuneesti. Vuonna 2004 tuli teatterissa 30 työvuotta täyteen. Tärkein huomio on yhteistyön toimivuudesta, joka on yhtäpitävä haastateltavien vastausten kanssa. Tarvitaan yhteistyötä, jotta onnistutaan toteuttamaan visuaalinen

esityksen lopputulos. Sari Salmela on opiskellut Helsingin käsityöopistossa ja Bratislavassa.

”Teatteripuku merkitsee hirveen paljon. Se on väriä, jonka yleisö näkee, se on väriä, jonka näyttelijä kokee. Se on minulle pukusuunnittelijana väriä. Koko suunnittelussa lähden väristä. Se tarkoittaa yhteistyötä ohjaajan, lavastajan ja valosuunnittelijan kanssa. Väri luo tunnelmaa. Se voi kertoa jopa aikaakin ja erilaisia tunnetiloja. Tärkeää on löytää jokaiselle näyttelijälle väri. Nykyisin, kun tehdään paljon viitteellisiä lavastuksia, puku kertoo myös tyyliuunnan.” (Parkkinen & Sarlund 2001).

Taustatiedon hankinta

Lavastaja Reija Hirvikoski kehottaa lukemaan ensin viitekirjallisuutta, hakemaan taustamateriaalia, historiallisen ja aikaan sidotun faktan etsimistä ennen kuin lähdetään varsinaisesti suunnittelemaan lavastusta. Sama asia on puvustuksen suunnittelun kanssa. Omat muistiinpanot kirjataan huolellisesti, kaikkiin mahdollisiin paperien kulmiin tai systemaattisesti omaan työkirjaan. Jotta ajatukset eivät karkailisi, ne kirjoitetaan muistiin (Hirvikoski, R. 2005, 88).

Muotoilija

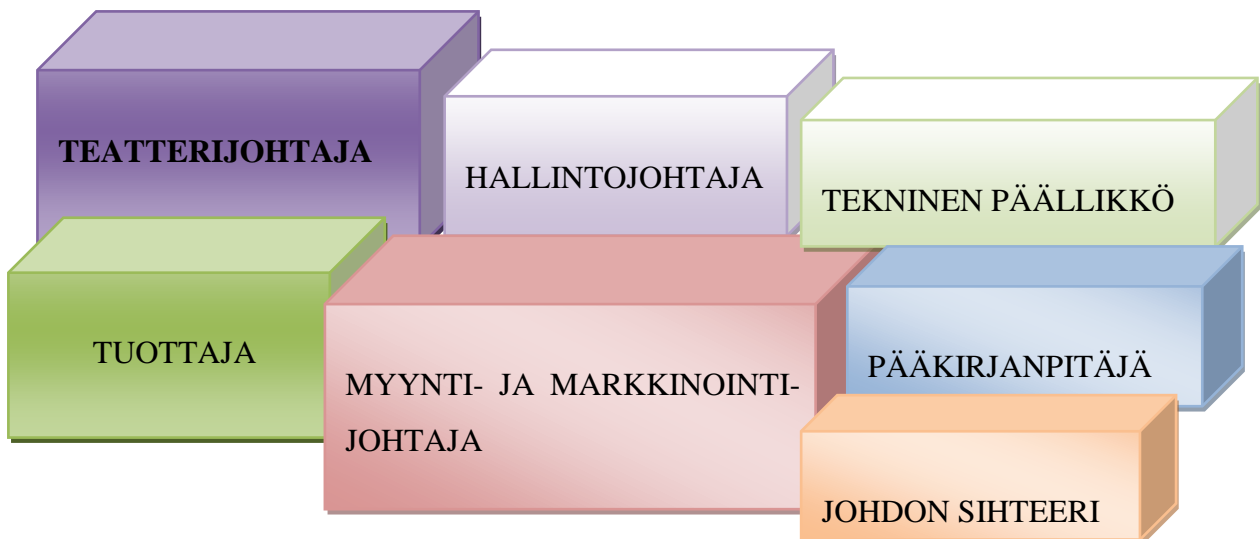
Lapin yliopiston muodin ja vaatetuksen professori Marjatta Heikkilä-Rastaan mukaan teollisen muotoilijan kannattaisi olla välillä teatterissa pukusuunnittelijana. Hänen äitinsä Kaisu Heikkilä on myös pukusuunnittelija, joka on työskennellyt teatterissa pitkään. Marjatta Heikkilä-Rastas on kulkenut pienestä asti äitinsä mukana teatterissa ja oopperoissa (Heikkilä-Rastas, M. (toim.) 2009, 166).

Teatteri on ollut villeimpien ideoiden kokeilukenttä, irrottelupaikka, joka on tuonut tervetullutta virikettä ja virkistystä joskus liiankin kurinalaiseen ja tasaiseen teolliseen suunnitteluun (Heikkilä-Rastas, M. (toim.) 2009, 167).

8 AMMATTI- JA HARRASTAJATEATTERI

Organisaatio ei ole täysin samanlainen kaikissa ammattiteattereissa, mutta se on suurin piirtein tällainen, jota esittelen seuraavasti. Ammattiteatterin organisaatioon kuuluu teatterin johtoryhmä (Kuva 11), taiteellinen henkilökunta (kuva 12 ja tekninen henkilökunta (kuva 13). Harrastajateatterissa on erilainen organisaatio.

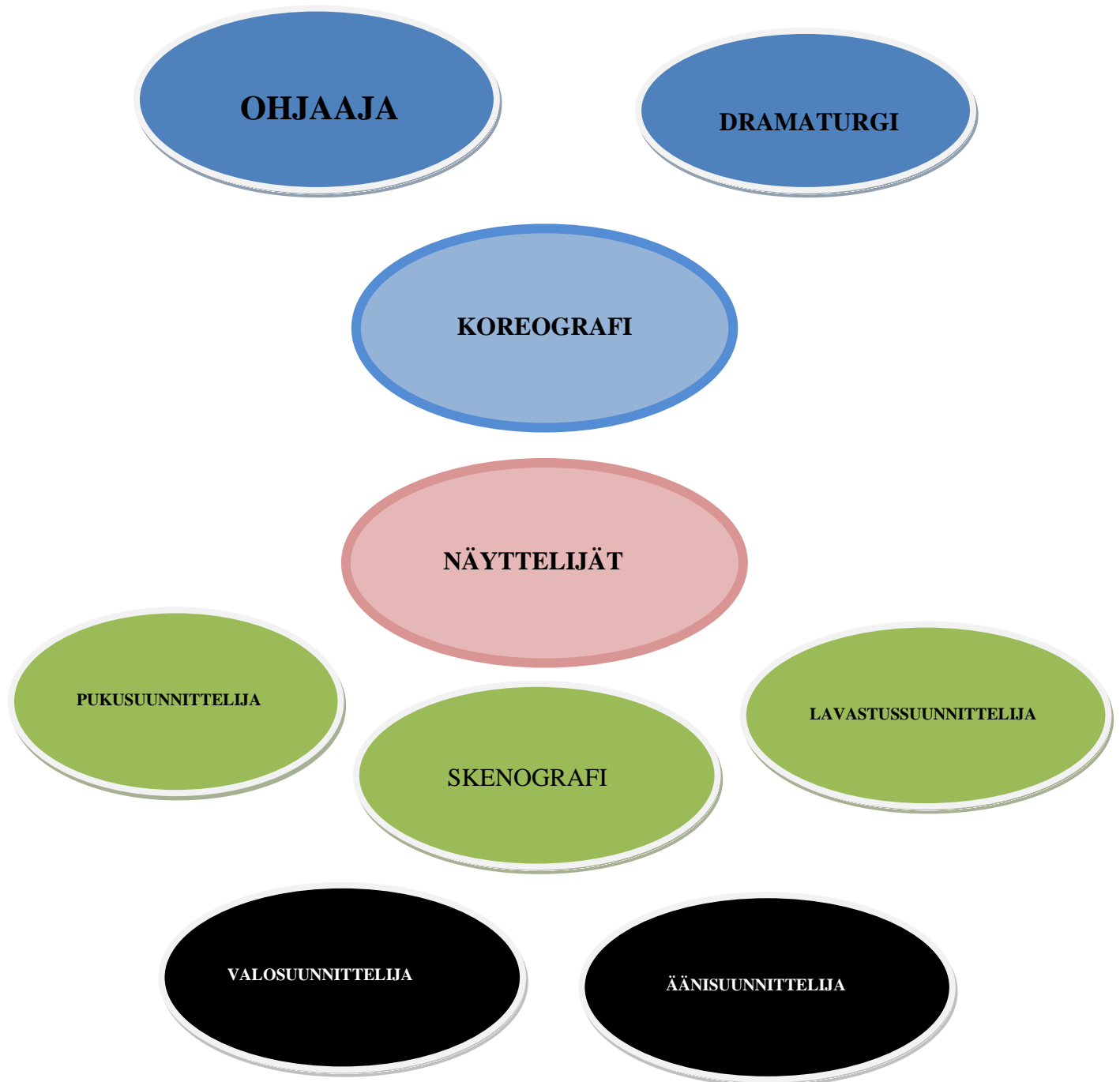
8.1 Ammattiteatterin johtoryhmä

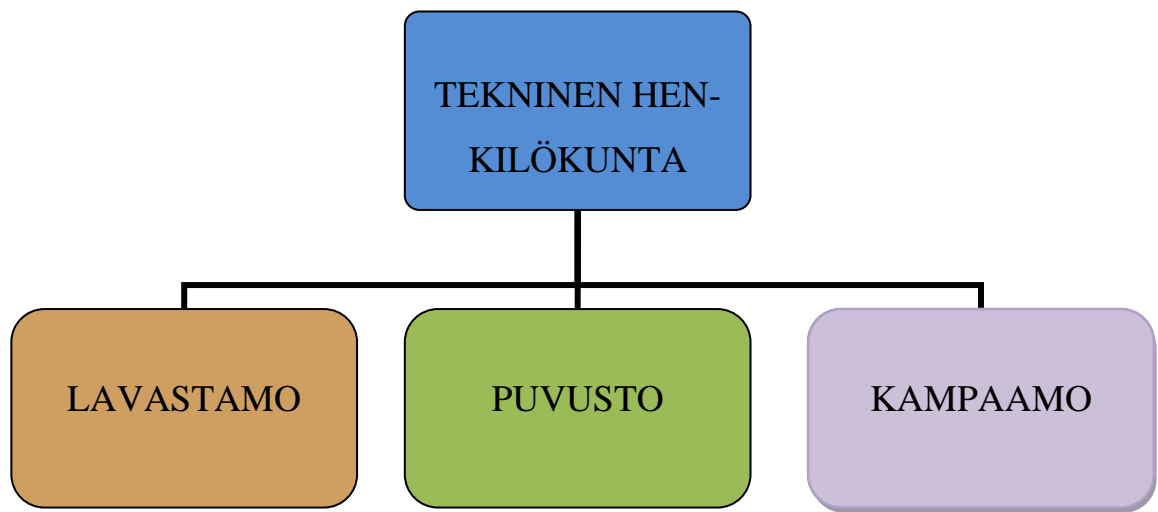
Kuva 14 Ammattiteatterin johtoryhmä

"Ammattiteatterin tuotantoryhmän työprosessi eli tuotantoprosessin kulku Tampereen Työväen teatterissa lähtee siitä, että meillä on tuotantoryhmä, jota johtaa teatterin johtaja. Tuotantoryhmässä on 2 tuottajaa. On suuren puolen tuottaja ja sitten on kellariteatterin ja vanhan päänäyttämöpuolen tuottaja. Suuren puolen tuottajan työnkuvaan kuuluu myös tuotannon suunnittelu eli vastaa talon kokonaisaikataulutuksesta – Arja Ahrens, tuottaja (Liite 18)

8.2 Taiteellinen ja tekninen henkilökunta ammattiteatterissa

Kuva 15 Taiteellinen henkilökunta (kuva 15) suunnittelee ja luovuttaa suunnitelmat tekniselle henkilökunnalle toteuttavaksi.

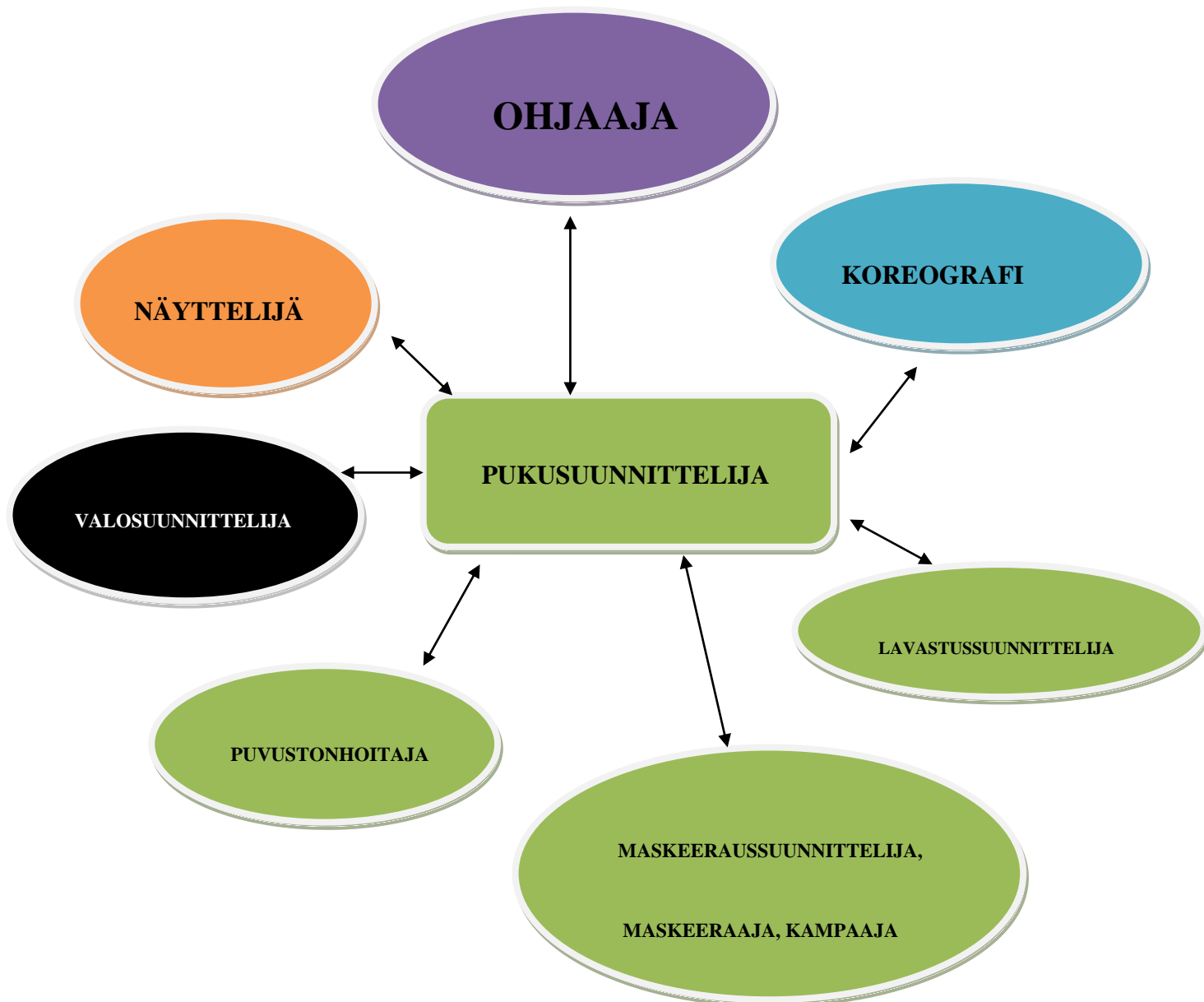

Kuva 16 Tekninen henkilökunta

Tekniseen henkilökuntaan kuuluvat ovat ammattilaisia ja asiantuntijoita, jotka toteuttavat teatterin taiteelliseen henkilökuntaan kuuluvien taiteilijoiden suunnitelmat.

Esittelen ammattiteatterin teknisen henkilökunnan kaaviossa (kuva 16) suppeamassa muodossa. Puvustuksen suunnittelijat ovat enimmäkseen tekemisessä lavastamon, puvuston ja kampaamon kanssa. Valo-, äänisuunnittelija toimii yhteistyössä valo- ja äänimiesten kanssa, lavastussuunnittelija taas puuseppien, maalarien, tarpeistonhoitajien ja näyttämömestarien kanssa. Tekniseen henkilökuntaan kuuluvat myös kuiskaajat ja järjestäjät. Lista on pitkä ja riippuu paljon siitä kuinka suuri teatteri on. Esimerkiksi Oopperan henkilökunta on todella laaja. Osan ammattiteatterin henkilökuntaan liittyvät tiedot on poimittu Tampereen Työväen Teatterin nettisivulta (kuvat 14 – 16).

8.3 Työryhmä ammattiteatterissa

Kuva 17 Pukusuunnittelija on vuorovaikutuksessa jokaisessa ympyrässä olevien kanssa.

Kirjassani *Johdatus harrastajateattereiden puvustuksen suunnitteluun* on kerrottu pukusuunnittelijoiden yhteistyöstä (kuva 17) ympyröitten sisällä olevien teatterilaisien kanssa.

8.4 Harrastajateatterin ja ammattiteatterin vertailua

Harrastajateatterin hallitukseen kuuluu erilaisia harrastajia, näyttelijöitä ja teknistä henkilökuntaa. Hallituksen vastuulla on taloudenhoito ja muut asiat. Kysyessäni onko ohjaaja harrastajateatterin vetäjä, ja siihen kysymykseen vastattiin, että ohjaaja on tavallaan harrastajateatterin taiteellinen johtaja projektikohtaisesti. Harrastajateatterilaiset hankkivat näytelmän käsikirjoituksen Näytelmäkirjailijaliitolta. He lukevat tekstiä ja etsivät sopivan ohjaajan. (Liite 15)

Harrastajateatteriliitto järjestää teatteriharrastajille erilaisia koulutusmahdollisuuksia teatteritoiminnasta kiinnostuneille kuten Harrastajateatteriliiton nettisivuilla lukee. Siksi on välttämätöntä, että harrastajateatterissa toimitaan samalla tavalla kuin ammattiteatterissa, jotta harrastajateatterilaisella olisi paremmat mahdollisuudet päästä opiskelemaan tuottajaksi, näyttelijäksi, ohjaajaksi, lavastajaksi ja niin edelleen jos he ovat kiinnostuneita toimimaan ammattiteatterissa, elokuva- ja tv-maailmassa. Näyttelijä Jani Toivola oli aikaisemmin harrastajateatterilainen ja on nyt ammattilainen.

Tässä on entisen harrastajateatterilaisen kenialais-suomalaisen Jani Toivolan kirjoitus, joka oli valitsemassa parasta näytelmää Harrastajateatterikesän tapahtumassa elokuun lopussa 2010 Seinäjoella. Jani Toivola on toiminut juontajana mm. suomalaisen *Idols 2010*-ohjelmassa.

”Mielestäni tässä vertauksessa tullaan lähelle teatterin ydintä, miksi itse aikoinani ryhdyin teatterin harrastajaksi ja myöhemmin ammattilaiseksi. Teatterin yhteisöllisyys, mutta myös sen suuri voima yhteiskunnallisena vaikuttajana ja ajan peilinä. Teatterilla on suuri valta ja mahdollisuus auttaa ihmistä käsittelemään ympäröivää maailmaa, muodostamaan mielipiteitä ja jäsentämään arvoja. Auttaa katsojaa kohtaamaan pelkojaan tai tarjoamaan helpotusta surussa. Samaistumisen kohteita ja sitä tunnetta, että jokainen meistä olisi näkyvä tässä yhteiskunnassa ja että jokainen voisi löytää oman tarinansa rivien välistä. – Jani Toivola, näyttelijä, tanssija, juontaja

8.5 Harrastajateatterilaiset

Harrastajateatterilaiset, jotka vastaavat puvustuksesta, eivät ole suunnittelijoita vaan he puvustavat näyttelijöitä. Täsmenään he ovat puvustuksesta vastaavia. He voivat seurata kuinka pukusuunnittelijat etenevät suunnitteluprosessissa, joiden suunnittelu- ja toteutusvaiheen esimerkkiä seuraamalla opitaan paljon. Se avaa paremmat mahdollisuudet onnistua esimerkiksi teatteripukusuunnittelijan pääsykokeissa, joissa testataan ideointikykyä, korkeakouluihin. Ammattilaisten esimerkkiä seuraamalla tarkoitan, että harrastajat, jotka aloittavat näyttelijöitten puvustamisen, voivat katsoa kirjastani teatteriammattilaisten yleisen suunnittelu- ja toteutusprosessin. Minä en itse ohjeista vaan kokeneitten teatteriammattilaisten näkökulmien kautta annan tietoa teatteripuvustuksen suunnittelusta.

8.6 Harrastajateatterikesä

Harrastajateatterikesä on valtakunnallisesti avoin festivaali kaikille harrastajateatteriryhmille. Seinäjoen Harrastajateatterikesän nettisivulla lukee, että Seinäjoen Harrastajateatterikesä 2010 -tapahtuma järjestettiin 27.8 - 29.8.2010 Seinäjoella 37:ttä kertaa. Tapahtuman pääjärjestäjänä toimii Suomen Harrastajateatteriliitto (SHT) ja se toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Seinäjoen kaupungin, Seinäjoen kaupunginteatterin ja muiden kulttuurialan liittojen kanssa. Katselmukseen valitut ryhmät eli harrastajateatteriin kuuluvat ryhmät eri puolilla Suomea saavat palautteen esityksestään ammattitaitoiselta raadilta. Raati jakaa myös tapahtuman päätöstilaisuudessa kannustusrahaa haluamalleen ryhmälle tai ryhmille. Tapahtumakoordinaattorina Kirsi Kivisaari oli mukana Harrastajateatterikesän tapahtumien vastuullisena järjestäjänä.

Festivaali on tärkeä kohtauspaikka harrastajateatterin tekijöille ja kokijoille. Ryhmät saavat mahdollisuuden tuoda esityksensä uuteen tilaan, saada vaikutteita ja ideoita muiden esityksistä sekä luoda uusia kontakteja muihin teatterintekijöihin.

Yleisöllä taas on mahdollisuus nähdä yhden viikonlopun aikana katsaus maan harrastajateatterikentän osaamisesta.

Vuosi vuodelta esitysten taso on yhä kovempi ja sitä kautta myös ryhmien esivalinta katselmukseen vaikeampaa. Katselmukseen valitaan vuosittain 9 - 10 ryhmää ympäri Suomen. Harrastajateatterikesä on lunastanut paikkansa yhtenä teatterintekijöiden ja -kokijoiden kohtaamispaikkana. Niinpä jo valituksi tuleminen on puoli voittoa. Parhaille jaetaan päätöstilaisuudessa kannustusrahaa.

Tarkistin mitkä ovat tuomariston valinnan perusteet parhaiten näytelmien valinnassa. Mielestäni harrastajateatterin pukusuunnittelijan on hyvä tietää myös nämä asiat eli kuinka tärkeä on näytelmäesityksen visuaalinen ilme. Tässä oli raadin valinnan perusteet, joiden perusteella valittiin viime aikoina näytelmä parhaaksi.

”Poliittisen kabareen vaalimisesta ja räjähtävästä toteutuksesta.”

”Kokonaisuutena mestarillisesta Huojuvan talon rakentamisesta.”

”Oivaltavasta ja teknisesti taitavasta äänisuunnittelusta.”

”Eksyneen ihmisen herkästä kuvauksesta.”

”Ainutlaatuisen vaikuttavasta ja rohkeasta tulkinnasta.”

”Vangitsevasta läsnäolosta ja tarkasta omannäköisestä roolityöstä.

Eri puolilla Suomea Harrastajakesäteatterikesä 2010 -festivaaliin osallistui 45 ryhmää, joista Jani Toivola valitsi kahdeksan parasta. Olin katsomassa näytelmää *Erään sukupolven tarina*, joka osallistui Harrastajateatterikesä -festivaaleihin Kaajanin harrastajateatterin edustajana 27 - 30.10.2010. Se oli mielenkiintoinen ja hauska. Se valittiin kolmanneksi parhaaksi ja se sai kannustuspalkinnon 400 euroa. Näytelmää kehitettiin vilpittömäksi ja leikkisäksi meditaatioksi. Puvustus oli mielestäni toteutettu hausalla yksinkertaisella tavalla. Esiintyjillä ei ollut tylsiä tavallisia roolivaatetuksia.

8.7 Harrastajateatterin juuret

Minua vaivasi tiedon puute, mistä harrastajateatterin juuret juontuvat. Selailemalla kirjaston pikahakua, löytyi kirjauutuus eli Mikko-Olavi Seppälän (2010) *Suomalaisen työväenteatterin varhaisvaiheet*. Siinä oli tarpeellisia tietoja, mitkä sain liitettyä kirjaani. Seppälän kirja on lukemisen arvoinen. Siinä kerrotaan hyvin harrastajateatterin historiasta. Luettuani huomasin, että harrastajateatterilla on pitkä perinne, joka alkaa jo 1800-luvulla Suomessa. Se ei alkanut silloin, kun Suomen harrastajateatteriliitto perustettiin. Kerroin vain pienen osan siitä kirjassani. Lukijoita ei välttämättä kiinnosta lukea kovin paljon harrastajateatterin historiasta.

”Harrastajateatteri sai massaluonnetta ja uudenlaista sosiaalista merkitystä 1800-luvun lopun kansanliikkeiden myötä (Seppälä, O. 2010, 62.)

”Suomessa oli 1890-luvulla vain kourallinen ammattiteattereita, pääkaupungin ulkopuolella vain yksi suomenkielinen ja yksi ruotsinkielinen kiertävä teatteri. Teatterialan toimijat eivät olleet järjestäytyneet (Seppälä, O. 2010, 10).

9 POHDINTAA

Yritin selvittää kokemattoman teatteripukusuunnittelijan näkökulmasta harrastaja- ja ammattiteatterin puvustuksen suunnittelijan työskentelytapojen eroista. Kirjan kirjoittamisen avulla yritin avata silmäni näkemään mitä virheitä ilmeni The Beatles Story -musikaalin puvustuksen suunnittelussa, koko prosessissa. Mikä on loppujen lopuksi asian ydin?

Opin ymmärtämään, että **puvustuksen suunnittelija ei pysty yksin toteuttamaan esityksen hyvää lopputulosta ilman ohjaajan, lavastajan ja valosuunnittelijan yhteistyötä.** Tämä on se asian ydin eli täytyy olla toimiva työryhmä harrastajateatterissa. Kuinka tiedotetaan muotoilijaopiskelijoille, joita pyydetään mukaan suunnittelemaan teatteripuvustusta, tärkeimmistä elementeistä hyvää visuaalista esitystä varten. Tärkeitä visuaalisen esityksen elementtejä ovat lavastus, puvustus, näyttelijät ja valot värimaailmoineen ja tunnelmineen. Puvustuksen ja lavastuksen värimaailman täytyy olla sopusoinnussa keskenään. Tarvitaan huolellinen ennakkosuunnittelu työryhmän kesken.

Työryhmässä toimimista on opetettu alun alkaen muotoilun koulutusohjelmassa. Mutta miksi se ei toteudu, kun muotoilijaopiskelija lähtee harrastajateatteriin suunnittelemaan puvustusta. Hän on yksin tyhjän päällä suuren kysymysmerkkinsä kanssa. Hänelle sanotaan, että lopputulos on tärkeä, joka otetaan huomioon arvioinnissa. Kuinka hän voi tietää millainen lopputulos pitää olla jos hän ei tiedä teatterin toiminnasta mitään. Minulla tässä ei ole enää mitään hätää, jos minua pyydetään jälleen suunnittelemaan teatteriin puvustusta. Kun kohtaan ensi kertaa ohjaajan, kysyn heti ensimmäiseksi lavastajaa ja valosuunnittelijaa. Tällä kertaa en lähde enää yksin suunnittelemaan. Tiedän jo niin paljon teatterin toiminnasta, mutta en vielä kaikkea. On opiskeltava lisää taidetta, historiaa, teatteria, näyttelijöistä, teatterikielestä ja niin edelleen. Työsopimuksen tekeminen on osa taitoa, johon tarvitaan tietoa, itsevarmuutta ja päättäväisyyttä.

Kirjassani kirjoitin teatteripuvustuksen suunnitteluprosessista. En voinut kuvata täysin tarkasti, sillä suunnitteluprosessi näkyy vain kuvina ja luonnoksina. Sitä on vaikea ilmaista sanallisesti. Kirjassani on yleinen kuvaus teatteripuvustuksen suunnitteluprosessista. On vaikea määritellä tarkemmin kuinka suunnittelu etenee, koska jokainen suunnitteluprosessi on erilainen. Kirjassani kuvaamani suunnitteluprosessi on se runko, johon jokainen vaatetusalan opiskelija ja harrastajateatterilainen voi tarttua ja edetä omalla tavallaan. Jokainen suunnittelija on yksilö. Vain luonnoksista näkee kuinka suunnitteluprosessi on edennyt suunnittelijan päässä. Luonnokset ovat näkyvää suunnitteluprosessia, josta näkee mistä idea on lähtenyt poikimaan. Siksi on tärkeää säilyttää alkuperäiset luonnokset, jolloin jokainen näkee suunnitteluprosessin mitä suunnittelijan päässä on liikkunut. Sekin on tärkeää suunnittelijalle itselleen jos haluaa todistaa, että taideteos on hänen omansa.

Kirjassani kuvattu suunnitteluprosessi on itsestään selvä asia vaatetusalan muotoilijoille ja pukusuunnittelijoille. Entä harrastajateatterilaiset ja muut vaatetusalan opiskelijat, jotka eivät ole täysin perillä suunnitteluprosessista? Suunnitteluprosessia voisi kuvata vielä selkeämmin kirjassani, jotta harrastajateatterilaiset ja vaatetusalan opiskelijat pääsisivät paremmin kärryille kuinka suunnitteluprosessi etenee harrastajateatterissa. Harrastajateatterilaiset eivät välttämättä tajua kuinka hankitaan tunnelma- ja ideakuvia, joiden kautta syntyy uusia ajatuksia ja värimaailma. Kirjani on vielä työstämisvaiheessa.

Harrastajateatteri on hyvä harjoittelupaikka kaikille, jotka haluavat päästä ammattilaiseksi teatteri-, elokuva- ja tv-maailmassa. Suomen harrastajateatteriliitto voisi järjestää harrastajateatterilaisille näitä teatteripuvustuksen suunnitteluprosessin ideointikursseja. Tällä hetkellä se näyttää järjestävän vain näyttelijä-, dramaturgi- ja ohjaajakursseja harrastajateatterilaisille. Kirja on siksi tarpeellinen kohderyhmälle eli harrastajateatterilaisille, joilta puuttuu tietoa teatteripuvustuksesta, ideoinnista, erilaisten materiaalien rajattomista käyttömahdollisuuksista mielikuvituksen avulla. Kirja antaa tietoa heille mitkä asiat vaikuttavat onnistuneeseen visuaalisen esityksen lopputulokseen.

En tiennyt aikaisemmin harrastajateattereista mitään, en edes, että niitä on paljon. Esimerkiksi Pohjanmaan alueella on parisataa harrastajateatteria, kuten Pohjanmaan teatterikartassa näkyy (kuva18). Löysin Pohjanmaan teatterikartan Lapuan kansalaisopistosta, kun kävin haastattelemassa käsityönopettaja *Annukka Valtaa*. Mietin pitkään mikä oikein ylläpitää harrastajateattereita ja mikä on sen organisaatio, joka on täysin erilainen kuin ammattiteatterissa. Löysin vastauksen siihen, että nuorisoseurat ylläpitävät harrastajateattereita, jotka haluavat järjestää lapsille ja nuorille sekä aikuisillekin erilaisia harrastustoimintoja. Minulle on selkiintynyt lopultakin selkeä kuva harrastajateatterien toiminnasta.

Kerroin kirjassani, että kaluste- ja tekstiilialan muotoilijoita voisi houkutella lavastamaan harrastajateatterissa ja miksei ammattiteatterissakin. Nykyään nuoret lavastajat ja valosuunnittelijat ammattiteatterissa käyttävät 3D-mallinnusohjelmaa hyväkseen käsin kootun pienoismallin sijasta. Pienoismalleja tehdään edelleen ammattiteattereissa. Lavastusharjoittelu sopisi muotoilijaopiskelijoille, jotka osaat käyttää 3D mallinnus-ohjelmaa. He voisivat harjoitella mieluiten valosuunnittelijan tai lavastajan assistentteina, jolloin he saavat samalla ammattilaiselta asiantuntevaa opastusta.

Nähtävästi SeAMKin kulttuurituotannon opiskelijat tulevat vuosittain järjestämään musikaalitapahtuman Rytmikorjaamolla. Seamk:n muotoilijaopiskelijat voisivat osallistua siihen puvustuksen ja lavastuksen suunnittelijoina. Sedun tekstiili- ja vaatetusalan artesaaniopiskelijat voisivat osallistua siihen toteuttajina. Puuartaesaaniopiskelijat voisivat ehkä tulla mukaan lavastussuunnittelijoiden avuksi toteuttamaan lavastussuunnitelmaa. Sedu ja Seamk voisi toimia näin yhteistyössä. Tavoitteena olisi haastava, loistava visuaalinen esitys puvustuksineen ja lavastuksineen. Se toisi mainetta ja kunniaa Seamk:lle ja Sedulle. Graafisen suunnittelijan eli kuva- artesaaniopiskelijat Sedusta ja Seamk:n graafisen muotoilun opiskelijat hoitaisivat markkinointi- ja mainospuolen mainosjulisteineen ja käsiohjelmineen. Näin opiskelijoille toteutuisi yhteistyö ohjaajien opastamina, joitten tavoitteena olisi tarjota opiskelijoille harjoittelua, joka vastaisi oikeata työelämää.

Sain selville, että jos muotoilija haluaa teatteripukusuunnittelijaksi, niin hänen on parasta suorittaa maisterin tutkinto. Aalto-yliopiston taideteollisen korkeakoulun pukusuunnittelun lehtori Marja Uusitalon mukaan muotoilijoitten ei tarvitse aloittaa alusta asti taideteollisessa korkeakoulussa, vaan heidät voidaan ottaa suoraan suorittamaan kandin ja maisterin tutkinto. Haittapuoli on se, että Helsinki on kaukana. Tampereen yliopistossa voisin opiskella taidetta. Se ei ole kaukana Kauha-joelta.

Sanna Kontiola on koonnut kirjastani kaksi koevedosta. Hän on toteuttanut taitto-suunnitelman ja mainoslehtisen mielestäni onnistuneesti. Pidän hänen toteuttamastaan kirjakannesta. En ole graafisen suunnittelun ammattilainen, joten en osaa täysin varmasti sanoa, onko kaikki paikallaan kirjan kannessa ja mainoslehtisessä. Mielestäni se on hyvä, mutta mitä mieltä on graafisen suunnittelun ammattilainen.

Olen katsellut kirjakaupoista erilaisia oppikirjoja. Kirjani kokoisten kustannusarviot vaihtelivat 15-20 euron välillä. En ole tietoinen kirjani hinnasta. Myöhemmin selviää tarkemmin, kun löydän kustantajan. Työstän vielä kirjaa ainakin suunnitteluprosessin kohdalla. Ajattelin aluksi kovakantisia kirjoja, mutta päädyin halvempaan ratkaisuun eli pehmeäkantisiin kirjoihin. Kirjan koko on B5 18,2 x 25, 7 cm. Ei liian suuri eikä liian pieni ja mahtuu hyvin keskikokoiseen laukkuun.

Olen huomannut, että pidän kuvitusten tekemisestä ja muokkaamisesta Photo Shop-ohjelman avulla. Tajusin, että kuvitusten tekeminen on mielenkiintoista ja hauskaa, joka on juuri minun aluettani. Se on luovaa. Lisäksi näin, että osaan käyttää PhotoShop-ohjelmaa monipuolisesti. En osaa täysin sitä, mutta siinä ohjelman käytössä on rajattomat luovuuden mahdollisuudet ja mitä enemmän käytän sitä, syntyy uusia ahaa-elämyksiä. Voin käyttää laajasti mielikuvitusta samoin kuin teatteripuvustusten suunnittelussa. Lisäksi haluaisin oppia vielä lisää kirjoittamisesta. Olisi mielenkiintoista työskennellä sellaisessa työpaikassa missä voisin käyttää paljon PhotoShop-ohjelmaa ja tehdä kuvituksia suunnittelun lisäksi. Pidän ennen kaikkea suunnittelusta, jonka ei välttämättä tarvitse liittyä teatteriin. Teatte-

ripukusuunnittelija olisi loistava ammatti minulle, mutta töitä ei ole tarpeeksi tarjolla. Haluaisin jatkaa vielä maisteriksi asti jos se vain olisi taloudellisesti mahdollista.

En uskonut aikaisemmin, että voisin koskaan haastatella ihmisiä kuurouteni takia. Onnistuisihan se, jos tekisin muistiinpanoja samalla kun tulkki viittoo. Se olisi hidas, koska pitäisi keskeyttää välillä, jotta saisin kirjoitettua ylös haastateltavan vastaukset ja taas jatkettaisiin haastattelua. Haastattelu onnistuu parhaiten nauhurin avulla, jonka jälkeen tulkki litteroisi vastaukset ja lähettäisi minulle kuten hän oli tehnytkin. Minusta oli mielenkiintoista kohdata erilaisia ihmisiä, teatterialan ammattilaisia ja teatteriharrastajia, joilta sain hyviä vastauksia. Ne selkeyttivät ammattiteatterin ja harrastajateatterin eroa.

Olen ikuinen tietojen etsijä. Olen aina ollut utelias ja perehdyn joka kerta kun tulee uusia asioita vastaan. Siitä syystä olin levoton, kun en tiennyt mitään teatterista aloittaessani Beatles-puvustuksen suunnittelun 2009. Minulle ei riittänyt pelkkä teatteripuvustuksen suunnittelu harrastajateatterissa vaan minun oli saatava tietää kaikki ammattiteatterin ja harrastajateatterin puvustuksen suunnittelun työtapojen eroista. Ammattiteatterilaisten tiedoista oli paljon hyötyä minulle itselleni.

Sekin selvisi mitä ohjaaja *Kimmo Kovanen* tarkoitti palautteessaan, ettei roolipukujen olisi tarvinnut olla realistisia. Se oli ohjaajan toivomus. Ohjaajien toivomukset ovat erilaisia, joita pitää ottaa huomioon. Toiset ohjaajat saattavat toivoa realistisia rooliasuja ja toiset taas esimerkiksi yliampuvia. Puvustuksen suunnittelijan pitää kuunnella mitä ohjaajalla on sanottavana ja mitä toivomuksia hänellä on ja millainen visio. Huomasin tässä, että nauhuri tai kirjoitustulkki on tarpeen, kun kuunnellaan ohjaajien toivomuksia. Kerroin jo aikaisemmin, että on mahdotonta kirjata ja katsoa samalla kun tulkki viittoo. Tärkeät asiat menevät ohi. Eli minulta jäi huomaamatta tärkeä asia, kun ohjaaja Kimmo Kovanen esitti toiveessaan Beatles-musikaalin 2009 ensimmäisessä palaverissa millaisten rooliasujen tulisi olla. Viisastuin tästä.

Yhteistyö jatkuu toimeksiantajan Kirsi Kivisaaren kanssa vuodenvaihteen jälkeen. Nyt seuraavaksi esitellään kirja osittaisena Suomen harrastajateatteriliiton edustajalle.

LÄHTEET

Anttila, P. 2005. Ilmaisui, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: AKATIIMI

Hirsijärvi. S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus

Hirsijärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Heikkilä-Rastas, M. (toim.) 2009. Pukutaikaa. Rovaniemi: Lup

Hirvikoski, R. (toim.) 2009. Puvut, Pirjo Valinen. Helsinki: Teatterimuseo

Hirvikoski, R. 2005. Tahdon tiellä. Lavastajan rooli ja asema. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 62. Jyväskylä: Gummerus

Houni, P. (toim.) 2006. Liisi Tandefelt – monessa roolissa. Helsinki:LIKE

Parkkinen, T. & Sarlund, R. 2001. 101 pukua: Tampereen Työväen Teatteri 100 vuotta. Tampere: Tampereen työväenteatteri

Reitala, H. (toim.) 2005. Harha on totta. Näkökulmia suomalaiseen lavastustaiteeseen ja pukusuunnitteluun 1900-luvun alusta nykypäivään. Jyväskylä: Atena

Seppälä, O. 2010. Suomalaisen työväenteatterin vaiheet. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Lehdet

Ikäheimo, Sari 1999. Satupukujen haltiatar. Käsityölehti toukokuu/1999.

Internet-lähteet

Lahti, Eija-Irmeli, ohjaaja-näyttelijä taidetoimikunnan puheenjohtajaksi → <http://www.ilkka.fi/Article.jsp?article=484133&Title=Eija-Irmeli+Lahti+taidetoimikunnan+puheenjohtajaksi> [viitattu 19. helmikuu 2010]

Pirjo Valinen, pukusuunnittelija → <http://teatteri.ouka.fi/esittely/henkilokunta/190> [viitattu 17. lokakuu 2010]

Teatteri Kajo → <http://www.teatterikajo.fi/KauhajoenNuorisoseura.php> [viitattu 24. lokakuu 2010]

Harrastajateatterikesä: Jani Toivolan kirjoitus → <http://www.seinajoki.fi/htkesa/> [viitattu 27. lokakuu 2010]

Suomen harrastajateatteriliiton järjestämät kurssit mm. ohjaajille ja dramturgeille → <http://www.shtl.fi/kurssit> [viitattu 29. lokakuu 2010]

Lapin yliopiston muodin ja vaatetuksen professori Marjatta Heikkilä → http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Taide/Taidetta_henkilokunnalta/Heikkila-Rastas_Marjatta.iw3 [viitattu 10. marraskuu 2010]

Tampereen työväenteatterin henkilökunta → http://www.ttt-teatteri.fi/yht_tiedot/ [viitattu 28. lokakuu 2010]

Aalto-yliopiston taideteollisen korkeakoulun lavastustaiteen linjan suuntautumisvaihtoehdot → http://www.taik.fi/laitokset/elokuvataide_ja_lavastustaide/lavastustaide/suuntautumisvaihtoehdot.html [viitattu 6. marraskuu 2010]

Pirjo Valisen paperipukuja Jyväskylän näyttelyssä → http://www.craftmuseum.fi/nayttelyt/10_nayttamopukuja.htm [viitattu 13. syyskuu 2010]

Teatterintutkimuksen seuran (TeaTS) julkaisuja → <http://www.teats.fi/> [viitattu 15. marraskuu 2010]

Haastattelut:

Eija-Irmeli Lahti, ohjaaja-näyttelijä, Seinäjoen kaupunginteatteri 15.2.2010

Kirsi Kivisaari, tapahtumakoordinaattori, Seinäjoen kaupunki 19.2.2010

Riikka Aurasmaa, pukusuunnittelija, Seinäjoen kaupunginteatteri 23.2.2010

Leena Rintala, puvustonhoitaja, Seinäjoen kaupunginteatteri 26.2.2010

Jyrki Seppä, scenografi, Oulun kaupunginteatteri 3.3.2010

Pirjo Valinen, pukusuunnittelija, Oulun kaupunginteatteri 3.3.2010

Annukka Valta, käsityönopettaja, Lapuan kansalaisopisto ja pukusuunnittelija, Lapuan teatteri 8.3.2010

Jukka Laukkanen, valaistuspäällikkö, Seinäjoen kaupunginteatteri 11.3.2010

Tuomas Lampinen, pukusuunnittelija, Turun kaupunginteatteri 16.3.2010

Jaakko Hallivuori, harrastajanäyttelijä, Kauhajoen Kajo-teatteri 25.3.2010

Kari Mäki, ohjaaja-näyttelijä, Suupohjan teatteriharrastajat ry 6.4.2010

Hannele Muotio, Kaija Nyysti, Markku Rantamäki, Eero Hautala, Jurvan harrastajateatteri 21.4.2010

Tellervo Lehtinen, pukusuunnittelija, Tampereen Työväenteatteri 28.4.2010

Timo Alhanen valosuunnittelija, Tampereen Työväenteatteri 28.4.2010

Arja Ahrens tuottaja, Tampereen Työväenteatteri 28.4.2010

Toni Ristava, dramaturgi, Turku 5.5.2010

Kimmo Siren, lavastustaiteen lehtori, Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakoulu
5.5.2010

Reetta-Kaisa Iles, koreografi, Seinäjoen kaupunginteatteri 14.5.2010

Liisa Ikonen, taiteen lisensiaatti, scenografi , Vaasan kaupunginteatteri. sähköposti
30.5.2010

Jyrki Anttila, tenori, Suomen kansallisooppera, 7.6.2010

Juha Kotilainen, bassobaritoni, Ilmajoen musiikkijuhlat 11.6.2010

Leena Kosola, oopperalaulaja ja laulun lehtori, Etelä-Pohjanmaan musiikkiopisto.
Sähköposti 21.6.2010

Pia Houni, dosentti ,teatterin ja draaman tutkimus. Sähköpostit 24.6 ja 1.7 2010

Tuomas Parkkinen, ohjaaja, Tampereen Ooppera. Sähköpostit 1.7. ja 7.7.2010

Kimmo Kovanen KM, teatteritaiteen kouluttaja, Etelä-Pohjanmaan opisto. Sähkö-
posti 10.8.2010 ja 24.8.2010

Marja Uusitalo, pukusuunnittelun lehtori, Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakou-
lu 7.10.2010 ja 28.10.2010

Kuvat

Kuva1-13 piirtämiäni kuvia

Kaaviokuvat 14 – 17 piirtämiäni

Kuva 2 Suomen kartta : fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Suomi_maannime..--> muokattu
PhotoShop-ohjelmallani

LIITTEET

Liite 1 Työsopimus toimeksiantajan kanssa

Liite 2 Aikataulu

Liite 3 Kirjani kannet

Liite 4 Kirjani mainoslehtinen

Liite 5 Eija-Irmeli Lahti

Liite 6 Riikka Aurasmaa

Liite 7 Leena Rintala

Liite 8 Jyrki Seppä

Liite 9 Pirjo Valinen

Liite 10 Annukka Valta

Liite 11 Jukka Laukkanen

Liite 12 Tuomas Lampinen

Liite 13 Jaakko Hallivuori

Liite14 Kari Mäki

Liite 15 Jurvan harrastajateatterilaiset

Liite 16 Tellervo Helminen

Liite 17 Timo Alhanen

Liite 18 Arja Ahrens

Liite 19 Kimmo Siren

Liite 20 Reetta-Kaisa Iles

Liite 21 Liisa Ikonen

Liite 22 Jyrki Anttila

Liite 23 Juha Kotilainen

Liite 24 Leena Kosola

Liite 25 Pia Houni

26a ja b Tuomas Parkkinen

27a ja b Kimmo Kovanen

28 Marja Uusitalon palaute kirjastani

29 Toimeksiantajan Kirsi Kivisaaren palaute yhteistyöstä

Liite 1 Työsopimus

Sopimus opinnäytetyöstä

Opiskelijan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Piia Latva-Kyyny, Keskustie 11, 61850 Kaukajoki
 GSM: 040 708 4556, e-mail: piia.latva-kyyny@seamk.fi
 Koulutusohjelma: Muotoilun koulutusohjelma

Opinnäytetyön ohjaajan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Anne Kuusela /Seamk kulttuuriala
 anne.kuusela@seamk.fi

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustaja ja asema organisaatiossa: Harrastajatehtäviä kesä, tuntiopettajien

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustajan yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Kirsi Kivisaari, Harrastajatehtäviä kesä, Kirkkokatu 6
 60100 Seinäjoki, 050-5854 789, kirsi.kivisaari@seinajoki.fi

Opinnäytetyön (15 op) alustava nimi/aihe

Opinnäytetyöhön kuuluvat tehtävät: Opastajan laatiminen ja työprosessin raportointi

Työn tekemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen:

Arvioitu aika opinnäytetyön tekemiseen: 1 200 - 1 200

Päiväys 16.13.2002010

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja.

Opinnäytetyöni saa julkistaa Theseus-verkkokirjastossa (rasti ruutuun) ☒

Opiskelijan allekirjoitus:

Ohjaajan allekirjoitus:

Toimeksiantajan/tilaajan/yhteistyötahon edustajan allekirjoitus:

Kirsi Kivisaari
HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on sovittava erikseen kirjallisesti.

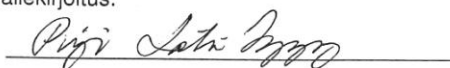
Päiväys

16.3.2008

(2/2)

Allekirjoittaneet sitoutuvat siihen, että opinnäytetyön raportti on julkinen asiakirja
(rasti ruutuun) ☐

Opiskelijan allekirjoitus:

Ohjaajan allekirjoitus:

Toimeksiantajan/tilaajan/yhteistyötahon edustajan allekirjoitus:

HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on sovittava erikseen kirjallisesti.

Liite 2 Aikataulu

17.9 -19.11.2010

17.9 Graafisen opiskelijan Sanna Kontiolan kanssa keskustelua

17.9-15.10 Kirjan siivousta, tarkistusta ja lisäyksiä. Sähköpostin vaihtoa Sannan kanssa

1.10 Opinnäytetyön raportin aloittaminen → **1.10-18.11** raportti valmiiksi + Tutorin luona käynti. Aikavaraus?. Markku Kuoppamäelle raportin lähettäminen äidinkielen tarkistusta varten sekä englanninkielen.

7.10 Helsinkiin haastattelemaan ja ottamaan asiantuntijalausunnot vastaan taideteollisen korkeakoulun pukusuunnittelulinjan lehtori Marja Uusitalolta

8.10 Oikolukija Raimo Salokankaan kanssa keskustelua Helsingissä

13.10 Kirsi Kivisaaren tapaaminen

15.10 Tuija Huuskon tapaaminen

16.10 Kirja viimeistään valmis taittoa varten

17.10 – 31.10 Kirjan taiton tekoa Sannan kanssa tai oikeastaan pelkästään seuraamista. Tehdään 5 kpl pehmeäkantista oikovedosta. 1 kpl Kirsi Kivisaarelle, 1 Suomen harrastajateatteriliittoon, 1 Itselleni, 1 Sannalle, 1 luovutettavaksi 19.11 opparin kanssa.